ITINERARI MOVIMENT OBRER A CORNELLÀ DE LLOBREGAT (1962-1978)

GUIA

José Fernández Segura

Elionor Selles Vidal

Abril 2012

ÍNDEX

1. Presentació..... 1
2. Objectius..... 2
3. Context històric..... 2
   3.1 El règim franquista..... 2
   3.2 La crisi del règim i els inicis de la democràcia..... 4
4. El moviment obrer a la comarca (1962-1977)..... 6
   4.1 La comarca. Canvis econòmics i socials..... 6
   4.2 Els inicis del moviment obrer..... .10
   4.3 Fundació de Comissions Obreres..... 11
   4.4 Consolidació del moviment obrer..... 13
   4.5 L'eclosió del moviment obrer..... 18
   4.6 El Baix Llobregat, referent de la lluita obrera: 1974..... 21
   4.7 Una intensa polèmica: 1975..... 27
   4.8 Mobilització obrera i canvi polític: 1976-1977..... 29
   4.9 Normalització democràtica 34
   4.10 A mode de conclusió: moviment obrer, articulació comarcal i canvi polític..... 36
5. Itinerari el moviment obrer al Baix Llobregat. Cornellà, 1962-1977..... 38
   5.0 Preàmbul..... 38
   5.1 Presentació. Parada del Trambaix Montesa..... 38
   5.2 Primera coordinació del nou moviment obrer. Ubicació de l'antiga empresa Montesa d'Esplugues de Llobregat..... 39
   5.3 La solidaritat de l'Església de base. Sant Miquel de Cornellà..... 40
   5.4 Entrisme. Seu de Comissions Obreres, antiga seu del Sindicat Vertical..... 43
   5.5 La conflictivitat obrera. Esplanada de la Siemens 44
   5.6 El moviment obrer a l'inici de la transició. La vaga de Laforsa. Parròquia de Sta. Maria..... 44
   5.7 Joan García-Nieto: l'honestedat d'un compromís. 47
6. Cronologia 49
7. Bibliografia..... 51
8. Entrevistes..... 54
9. Fons..... 55

1. Presentació

Amb el pas del temps la trama urbana canvia configurant nous espais que vertebren una ciutat renovada. La transformació urbanística és un signe d'empenta i de vitalitat que no ha de significar la pèrdua del passat i no ha de ser incompatible en preservar el patrimoni històric de l'entorn.

En el període franquista (1939-1977), la ciutat de Cornellà pateix una gran transformació. Els canvis econòmics dels anys cinquanta i seixanta van suposar per a la vila una profunda reindustrialització que va comportar l'arribada massiva d'immigrants vinguts d'arreu d'Espanya. Les dures condicions de vida i de treball i la manca de drets sindicals i polítics característics d'aquest període de la història, van propiciar la lluita per aconseguir millores socials i laborals i la fi de la dictadura franquista. El moviment obrer encapçalà aquesta lluita convertint-se en el referent de la ciutadania.

Cornellà va ser escenari de bona part dels esdeveniments del moviment obrer del Baix Llobregat. Des de la vaga de la Siemens de 1962, referència mítica per al moviment obrer de la comarca, fins la vaga de Laforsa (novembre 1975-febrer 1976) en plena crisi del règim, el Baix Llobregat es va convertir en una de les comarques més actives de l'antifranquisme, cosa que va preocupar profundament a les autoritats del règim. A les fàbriques, places, carrers, esglésies i locals de la ciutat es van multiplicar un seguit d'activitats: aturades, vagues, manifestacions, tancades, concentracions, assemblees... Llocs de memòria que cal preservar.

La ciutat s'ha transformat i alguns dels indrets o edificis del període han desaparegut o canviat de funció però el patrimoni històric no ha de desaparèixer. És per això que és necessari relacionar la lluita obrera antifranquista amb la ciutat actual per tal que aquells esdeveniments siguin reconeguts per les noves generacions.

2. Objectius

Identificar els escenaris urbans relacionats amb el moviment obrer que, amb el pas del temps, han desaparegut o modificat la seva funció.

Reconèixer l'aportació de la lluita del moviment obrer per a la millora de les condicions de vida de la classe treballadora.

Reconèixer la lluita obrera com un dels artífex de la construcció de la identitat comarcal.

Valorar l'aportació del moviment obrer a la conquesta de la democràcia en el nostre país.

Homenatjar als homes i dones que van participar en el moviment obrer posant en risc la seva vida personal i laboral.

3. Context històric

3.1 El règim franquista

El règim franquista neix amb el cop d'estat del 18 de juliol de 1936 que va provocar la guerra civil. La ideologia que fonamentalment sustenta els colpistes és el feixisme, essent la violència la característica essencial que es mantindrà fins la mateixa fi de la dictadura. El final de la guerra civil no va significar la pau, sinó la victòria dels sollevats com ells mateixos recordaven en numerar els primers anys de la postguerra com *años de la victoria*. L'objectiu confés dels sollevats era l'anihilació dels enemics[1], per això la postguerra fou un període de persecució i repressió -afusellaments, camps de concentració, presó, exili, depuracions, confiscacions- sistematitzada i institucionalitzada que es perllongà fins ben entrats els anys cinquanta.

[1] El general Emilio Mola en les instruccions reservades del 25 de maig de 1936 dirigides a donar directrius per al cop d'Estat deia: *Se tendrá en cuenta que la acción ha de ser en extremo violenta para reducir lo antes posible al enemigo, que es fuerte y bien organizado. Desde luego serán encarcelados todos los directivos de los partidos políticos, sociedades o sindicatos no afectos al Movimento, aplicándose castigos ejemplares a dichos individuos para estrangular los movimientos de rebeldía o huelgas.* Extret de Julián Casanova*, República i guerra civil* dins Josep Fontana i Ramon Villares (ed) *Historia de España*, vol. 8, Crítica/Marcial Pons, Madrid 2007, pàgs. 173-4.

Les lleis que van configurant el règim polític estableixen la prohibició de partits i sindicats, establint un partit únic –FET y de las JONS- i un sindicat únic, d'afiliació obligatòria on la patronal i els treballadors estan obligats a conviure. Ambdues organitzacions i d'altres com ara el Frente de Juventudes o la Sección Femenina pretenen enquadrar i controlar la societat. S'aboleixen les llibertats com ara la d'associació, reunió, publicació amb censura prèvia i els drets civils com el matrimoni civil o el divorci. L'Estat es declara confessional i la religió catòlica és l'única oficial i permesa de l'Estat, és l'anomenat nacionalcatolicisme.

Després de la Segona Guerra Mundial el règim va adaptar-se al nou context polític internacional, esborrant els trets més visibles del feixisme i creant la *democracia orgánica* sustentada en el braços corporatius de la família, el municipi i el sindicat. Las Cortes Españolas són un organisme consultiu que serveix substancialment per corroborar la política del govern. Els municipis estan governats per ajuntaments que provenen dels estaments corporatius amb alcaldes nomenats pel Governador Civil de la província.

L'asfixia econòmica provocada per l'autarquia obligà a introduir canvis en la política econòmica del règim que va conduir al desenvolupament produint profunds canvis econòmics i socials. Per a Catalunya significà intensificar la industrialització expandint-se cap a nous sectors com ara el químic i el metal·lúrgic que necessitaven gran quantitat de mà d'obra. Per aquesta raó, la població s'incrementà en un 30% en la dècada dels anys seixanta. Els canvis econòmics van comportar l'obertura cap a l'exterior, així, tant l'emigració a l'estranger com l'arribada de turisme van afavorir la liberalització de costums. La transformació progressiva de la societat va tenir repercussions també en l'àmbit polític, tant en l'oposició que augmentà considerablement la seva presència, com en el règim que comença a desgastar-se.

La crisis econòmica internacional provocada per l'augment dels preus del petroli, la decadència física del dictador, l'assassinat a mans d'ETA de l'almirall Carrero Blanco, home clau del règim, i l'enfortiment de l'oposició democràtica aguditzà les dificultats del règim que a principis dels anys setanta va entrar en una profunda crisi.

3.2 La crisi del règim i els inicis de la democràcia

Carlos Arias Navarro, que substitueix a Luís Carrero Blanco en la Presidència del Govern, en un intent de guanyar suport social, proposa una llei d'associacions polítiques que, en llenguatge de l'època, havien de permetre el *contraste de paraceres*, tenir *fines lícitos* i estar en el *ámbito de la comunidad del Movimiento Nacional*[2]. És el que es va conèixer amb el nom d'*espíritu del 12 de febrero*. Aquesta llei va venir precedida per un fort debat intern que va fragmentar el personal polític del règim en: bunker (partidaris de tornar a les essències fundacionals del règim), immobilistes i aperturistes. Aquests darrers no pretenien arribar a la democràcia sinó que desitjaven que es visualitzés alguns canvis per tal de preservar el sistema polític franquista. Amb aquesta llei d'associacions, el règim pretenia contrarestar la creixent incidència de l'oposició democràtica en la societat espanyola. Paral·lelament a aquest intents de reforma pseudodemocràtica, el règim accentuà la repressió. En el mes de març de 1974, és ajusticiat Salvador Puig Antich i un any després, setembre de 1975, s'executen les penes de mort a tres membres del FRAP i dos d'ETA. La protesta internacional davant d'aquestes execucions es responen amb un tancament de files dels partidaris del règim que es visualitza a la concentració de la Plaza de Oriente de l'1 d'octubre amb un Franco envellit a les portes de la mort.

El 20 de novembre mor el dictador i dos dies més tard es proclama Joan Carles de Borbó rei d'Espanya que confirma a Carlos Arias Navarro com a president del govern. En el discurs del refermat cap de govern anuncia la idea de perfeccionar *nuestro sistema político*, per tant hi ha una línia clarament continuista amb la situació anterior a la mort de Franco.

La mort del dictador és percebuda com una oportunitat per a l'oposició que redoblà els esforços per aconseguir la ruptura amb el règim i la implantació d'un sistema democràtic. Els primers mesos de 1976 van ser decisius perquè el règim es va haver d'enfrontar a un allau de conflictivitat i a la unificació de l'oposició. En el ja llunyà 1971, Catalunya va ser pionera de la creació de plataformes unitàries d'oposició, fundant l'Assemblea de Catalunya. No serà fins el 26 de març de 1976 que aparegué a Espanya la *Coordinación Democrática* (*Platajunta*).

[2] Carme Molinero i Pere Ysàs. *La anatomía del franquismo. De la supervivencia a la agonía, 1945-1977.* Crítica. Barcelona, 2008, pàg. 213.

La lluita de l'oposició mobilitzà a diferents sectors de la població: treballadors, associacions de pares i mares d'escola, associacions de veïns, de col·legis professionals, d'intel·lectuals, d'estudiants i moviments d'Església. La lluita obrera estava al capdavant de tota aquesta mobilització per això veiem com la conflictivitat laboral augmentà de manera exponencial, no només en nombre de conflictes, sinó també en durada i en nombre de persones que hi participen (veure gràfica). A Catalunya, en aquest moment, hi ha tres vagues generals, al Baix Llobregat, a Sabadell i a Terrassa i, en el mes de març, la policia dirigida per Manuel Fraga Iribarne, assassina a cinc treballadors refugiats a la catedral de Vitoria.

.

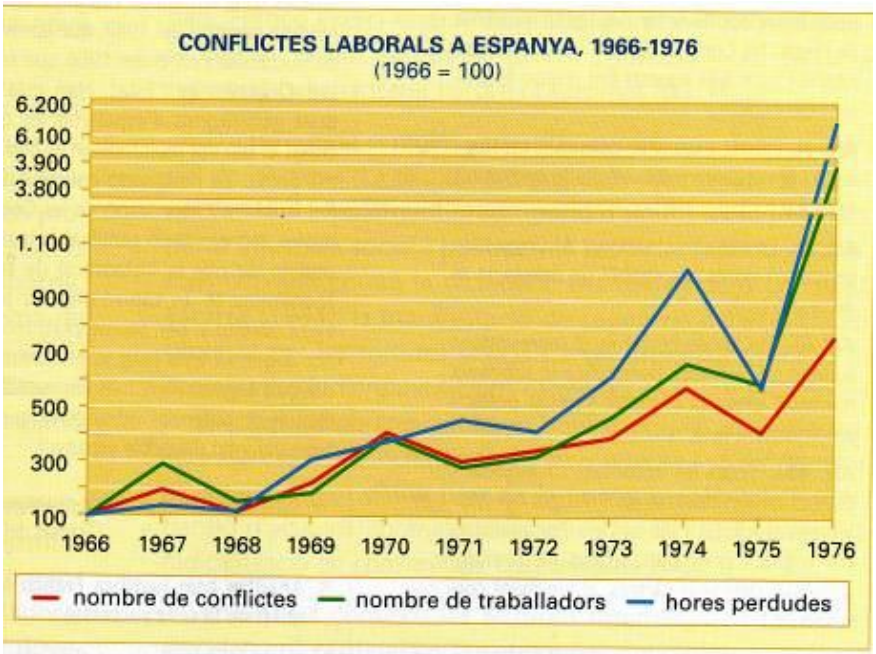

Font: MOLINERO, C. i YSÀS, P.: *Productores disciplinados y minorías subversivas*, 1998.

D'avant d'aquest allau de contestació social i política, el règim va veure la necessitat de canviar alguna cosa per tal de preservar l'essència del sistema. En el mes de juny de 1976 el govern d'Arias Navarro promulgà la Ley de Asociación Política que deroga l'Estatut d'associacions que es va aprovar en el mes de desembre de 1974. En la presentació de la llei Adolfo Suárez, Ministre Secretario General del Movimiento, pronuncià unes paraules significatives: *Vamos a elevar a categoría política de normal lo que a nivel de calle es simplemente normal*[3], es a dir que, el règim era plenament conscient que estava desfasat respecte de la creixent consciència democràtica de la població.

[3] Carme Molinero i Pere Ysàs. *La anatomía del franquismo…,* pàg. 247.

En el mes següent, Suárez va ser nomenat president del Govern iniciant una nova etapa en la que s'era conscient que, davant la pressió popular, calia avançar una mica més en les tímides reformes plantejades fins el moment. El nou govern va presentar la Ley de Reforma Política a Referéndum en el mes de desembre de 1976. Davant la falta de garanties democràtiques, l'encara il·legal oposició va optar per demanar l'abstenció. Malgrat això, la llei va continuar endavant entrant en un procés de tanteig en que el govern no va tenir cap més remei que acceptar un procés democratitzador i en el que l'oposició va haver d'acceptar que la pressió no era suficient per provocar la ruptura acabant amb tots els vestigis del règim.

En aquests moments, el clima polític és de gran intensitat. D'una banda se situa un govern que malda per sobreviure enmig de grans contradiccions, una oposició democràtica que emergeix sense complexos de la clandestinitat, una extrema dreta violenta i molt activa i l'ofensiva terrorista d'ETA. Enmig d'aquesta delicada situació, es produeixen els assassinats a Atocha de personal i d'advocats d'un despatx laboralista lligat a Comissions Obreres a mans d'un sector ultradretà del Sindicat Vertical. La manifestació pública de dol que segueix a aquests assassinats mostren una oposició organitzada, potent i no violenta. Això afavoreix la legalització dels partits polítics i sindicats, en especial, el Partit Comunista d'Espanya (a Catalunya el PSUC). Aquest procés culmina en les eleccions generals democràtiques del 15 de juny de 1977. Les Corts resultants es convertiran, per la pressió de l'oposició, en unes Corts Constituents que s'encarregaran de fer una Constitució consensuada que serà refrendada per la població el 6 de desembre de 1978. Paral·lelament a aquest procés es decreta l'amnistia que, des de molts anys enrere, era reclamada per l'oposició com una de les principals reivindicacions. La primera llei d'amnistia data del 30 d'agost de 1976, poc després de ser nomenat President del Govern Adolfo Suárez. Era una llei parcial i de lenta aplicació que no va satisfer ningú. Poc després, en el mes de març de 1977, s'amplià, però la llei definitiva es va aprovar per les Corts democràtiques en el mes d'octubre de 1977. L'amnistia laboral no va arribar fins el mateix octubre de 1977.

4. El moviment obrer a la comarca (1962-1977)

4.1 La comarca. Canvis econòmics i socials

La comarca del Baix Llobregat, de forta tradició agrària, va començar a industrialitzar-se a la darreria del segle XIX i principi del segle XX. Un exponent principal d'aquell procés va ser la implantació de l'empresa alemanya Siemens que el 1910 decidí obrir

una fàbrica a Cornellà de Llobregat. A partir d'aquell moment es va iniciar un degoteig continu en l'aparició de noves empreses que anava ampliant el perfil industrial de la zona, sense que la comarca perdés, per això, el fort component agrícola. No va ser fins a la dècada dels cinquanta i, encara més, en la dels seixanta que no es produí la gran expansió fabril al Baix Llobregat. En deu anys, entre 1964 i 1974, es van crear 216 noves indústries, la majoria del sector del metall i de la química, que van produir una gran demanda de mà d'obra[4]. És així com a mitjan segle XX, el Baix Llobregat va viure la major transformació coneguda per la comarca: el 1950 hi havia 96.625 habitants, el 1960 aquesta xifra havia passat a 155.362 i el 1970 s'havia duplicat i arribava a 351.279 habitants[5]. És a dir, en el primer període, la població de la comarca havia experimentat un creixement de gairebé un 61% i en el segon –de 1960 a 1970- havia augmentat un 126%. Si mirem aquests percentatges des d'un punt de vista local, veurem com delimiten perfectament la dimensió del fenomen; per citar només un exemple, Cornellà va experimentar entre 1960 i 1970 un creixement del 212%.

POBLACIÓ CATALANA 1950-1970

	Nombre d'habitants			Creixement percentual	
	1950	**1960**	**1970**	**1950-60**	**1960-70**
Barcelonès	1.446.170	1.840.118	2.319.871	27'24	26,07
Vallès Occ.	174.221	274.372	458.882	57'49	67'25
Baix Llobregat	96.625	155.361	351.279	60'85	126'11
Prov. Bcn.	2.232.119	2.877.966	3.929.194	28'93	36'53
Catalunya	3.240.313	3.925.778	5.121.722	21'15	30'46

Font: Ll. Recolons, *La població a Catalunya,* Barcelona, 1976[6]

[4] Mª del Carmen García-Nieto, "Les dones i el moviment obrer al Baix Llobregat durant el franquisme", a Cristina Borderías (ed.), *Les dones i la història al Baix Llobregat.* Vol. II, , Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 2002, pàg. 107.

[5] Carme Molinero i Pere Ysàs, *Productores disciplinados y minorías subversivas. Clase obrera y conflictividad laboral en la España franquista*, Siglo veintiuno de España, Madrid 1998, pàg. 47.

[6] Carme Molinero i Pere Ysàs, "Comissions Obreres", dins Pere Gabriel i altres, *Comissions obreres de Catalunya 1964-1989. Una aportació a la història del moviment obrer,* Ed. Empúries, Ceres, Barcelona, 1989, pàg. 47.

POBLACIÓ MUNICIPAL DE LA RODALIA DE BARCELONA 1960-1978

	Nombre d'habitants			Creixement percentual	
	1960	**1970**	**1978**	**1960-70**	**1970-78**
Badalona	92.257	162.888	216.041	76'55	32'62
Cornellà	24.714	77.314	95.993	212'83	24'15
L'Hospitalet	122.813	241.978	294.284	97'02	21'61
El Prat	14.131	36.363	57.330	157'32	57'66
St Boi de LL.	19.968	50.051	67.321	150'65	34'50
Sta. Coloma Gr.	32.950	106.711	143.568	223'85	34'53

FONT: J.M. Huertas Claveria, *Obrers a Catalunya. Manual d'història del moviment obrer (1840-1975),* Ed. L'Avenç, col·lec Clio, Barcelona 1994, 2ª edició, pàg. 306. Elaboració pròpia

Aquest fort creixement demogràfic es deu a la immigració que va venir d'arreu d'Espanya atreta per la industrialització de la comarca. Les persones que van emprendre el camí de l'emigració van haver d'enfrontar-se a grans dificultats; la dictadura franquista afavoria amb la seva política econòmica el moviment de persones, però no dictava ni una sola mesura per acollir en els nous indrets la població desplaçada. És d'aquesta manera que apareixen, als pobles i ciutats de la comarca, nous barris construïts amb urgència que en molts casos no tenien els serveis mínims – escoles, transport, urbanització- assegurats.

Una nova classe treballadora arribava a la comarca disposada a treballar totes les hores que fessin falta i en les condicions que fossin per tal de poder bastir la llar i donar una vida digna als fills:

> *Las condiciones de trabajo eran pésimas, polvo, calor, peligro, mucha angustia porque allí se trabajaba en malas condiciones* [...] *Se hacen muchas horas extras, durante un tiempo un montón de trabajadores hacían el turno de tarde y empalmaban con ocho horas más, con el otro turno, suponía dieciséis horas seguidas en este tipo de trabajo.* [...] *Doblar el turno en los años sesenta y tres o sesenta y cuatro podía suponer el dinero de una semana*[7]

Les hores extres, el ritme de treball, la productivitat, el salari, tot formava part de les condicions de treball dels anys seixanta i setanta. La llei de convenis col·lectius de 1958 va lligar els augments de salaris a l'augment del ritme de treball. Una bona part

[7] Entrevista Esteban Cerdán, 3 de febrer de 1997.

del salari estava vinculada a la prima que s'aconseguia amb una determinada quantitat de producció. Per aconseguir aquesta prima se sotmetia als treballadors a rigorosos cronometratges i tot plegat va comportar un important increment d'accidents laborals.

ACCIDENTS LABORALS 1968-1972

Any	Nombre accidents laborals	Morts
1968	57.467	149
1969	147.823	193
1971	227.601	223
1972	236.050	424

Font: J.M. Huertas Claveria, *Obrers a Catalunya. Manual d'història del moviment obrer (1840-1975),* Ed. L'Avenç, col·lec Clio, Barcelona 1994, 2ª edició, pàg. 314. Xifres relatives a Catalunya

A les dures condicions laborals s'havia d'afegir les deficiències del barri, dels habitatges, de l'escolarització dels fills, la manca de sanitat, és a dir la vida quotidiana de les classes populars estava plena de dificultats.

CONDICIONS DE VIDA EN ELS ANYS SEIXANTA

PERCENTATGE DE POBLACIÓ.

	Habitacle inf. 65 m.2	s/aigua corrent	s/calefacció	Rentadora	T.V.	Telèfon	Automòbil	s/vacances
Obrers agrícoles	69	63	100	12	10	1	1	94
Obrers qualificats	54	21	97	52	51	14	7	48

Font: Institut Nacional d'Estadística[8]

El sistema polític en què el país estava immers, totalment hostil als interessos de la classe treballadora, dificultava enormement la possibilitat que les protestes obreres poguessin reeixir o fins i tot arribessin a organitzar-se. Malgrat això, les penoses condicions de vida a què el règim abocava la classe treballadora l'empenyien a protagonitzar protestes que, encara que puntuals i aïllades, no deixaven de tenir el seu efecte en els mitjans obrers.[9]

[8] Extret d'Alfons Comín, *Per una estratègia sindical,* Edicions 62, Barcelona, 1970, pàg. 36.
[9] A més d'alguna explosió aïllada en els anys quaranta, són conegudes per la seva importància les vagues de 1956, 1958 i 1962.

4.2 Els inicis del nou moviment obrer

Dintre de l'explosió conflictiva de 1962, a la nostra comarca cal destacar la important vaga de la Siemens. El 13 de setembre aquesta empresa, que comptava amb dos mil treballadors, va començar una vaga que reclamava un salari mínim de 160 pessetes diàries i que va comportar l'ocupació de la fàbrica i la solidaritat de les parròquies de Cornellà. Tot i aconseguir les principals reivindicacions, hi va haver 42 acomiadaments, 12 dels quals van passar a la jurisdicció militar[10]. Malgrat la repressió, la vaga va ser seguida amb intensitat convertint-se en un punt de referència a la comarca i en quelcom més que una vaga

> *Me llevó la curiosidad, por un espíritu de sentirme en la misma problemática de esa empresa. En aquellos tiempos, aquello no dejaba de ser una maravilla ver aquel tipo de manifestaciones* [...] *aquello era admirable y cuando llegábamos a la empresa, e imagino que en otras empresas pasaba igual, hablábamos siempre de esto, que si en la Siemens pasa esto o lo otro. Todo aquello creaba un ambiente y una curiosidad. Entonces, en mis horas libres, por ejemplo, yo sabía que había lucha y paseaba cerca de la Siemens y cuando había algún embrión de algo me acercaba, llegaba la policía y a correr. En una ocasión, me acuerdo que corriendo me mezclé con ellos y me vi obligado a meterme en una iglesia con un montón de trabajadores de la Siemens. Era San Miguel de Cornellà y una vez dentro, algunos se hicieron dueños de la situación. Pidieron calma, empezaron a hablar explicando por qué pasaban estas cosas y yo estaba expectante, compenetrado con su lucha y aunque no formaba parte del colectivo, desde luego con los sentimientos estaba con ellos. Todo aquello me fue descubriendo otro tipo de mundo y de posibilidades*[11].

L'autor d'aquestes paraules era un jove de 27 anys que feia un temps havia arribat del seu Albacete natal, vivia a Cornellà i treballava a la Matacàs de Sant Feliu de Llobregat. Era inquiet, enyorava un temps que no havia conegut –la República-,[12] havia vist com la repressió havia caigut damunt la família al final de la Guerra Civil i buscava, a mig camí entre la incertesa i la gosadia, una manera de comprometre's amb la lluita antifranquista.[13] D'altres persones, arrelades a la comarca des de sempre

[10] Joan B. Culla, "Del pla d'estabilització a la fi del franquisme, 1959-1975", a De Riquer, Borja i Culla, Joan B., "El franquisme i la transició democràtica 1939-1988". A: Vilar, Pierre [dir.], *Història de Catalunya.* Vol. VII, Barcelona: Edicions 62, pàg. 289.

[11] Entrevista a José Cano, 29 d'octubre de 1996.

[12] José Cano havia nascut el 1935.

[13] Sovint s'ha pensat que la Guerra Civil acaba amb tots els vestigis dels temps passats. Malgrat la repressió, es traspassa, a través dels llaços familiars i també a través de les

o amb una biografia similar, van convertir la vaga de la Siemens en un mite, en un exemple a seguir.

Els fets de setembre de 1962 es van convertir en el veritable punt d'arrencada del nou moviment obrer al Baix Llobregat. En una època on la repressió era molt important i on semblava que la indiferència política era la moneda corrent, un moviment com el de la Siemens de 1962 esdevingué crucial perquè –com hem vist més amunt- atreia persones alienes al conflicte però que tenien sensibilitat social i que se sentien colpides per la protesta obrera. L'efecte multiplicador d'aquella vaga el podrem veure uns anys després quan a la comarca sorgeixen d'arreu conflictes que s'emmirallen en aquell.

4. 3 Fundació de Comissions Obreres

En el mateix any que havia esclatat el conflicte de la Siemens, una empresa de motocicletes, Montesa, s'instal·lava a Esplugues de Llobregat. Aquesta empresa, creada el 1945 per Pere Permanyer i Francesc X. Bultó, necessitava uns locals més grans com a conseqüència de la gran demanda que s'estava produint d'aquests vehicles. D'entre les cinc-centes persones que hi treballaven, hi havia tres tècnics que tenien en comú la inquietud social i un cert grau de compromís. Josep Pujol, militant socialista i de l'ACO,[14] Josep M. Folch, militant del PSUC, i Pere Rica, militant de l'HOAC,[15] van començar a col·laborar ja a final dels anys cinquanta. En aquella època realitzaven trobades periòdiques amb els treballadors més interessats, en la línia de les primeres comissions obreres espontànies que sorgien arreu, sense coordinació i sense pretensió de dur-la a terme. De fet, aquest tipus de trobades, eren reunions de supervivència, que obeïen als interessos més immediats dels treballadors i que eren alienes a les organitzacions de cadascun dels treballadors reunits; eren qüestions separades. Una cosa era l'organització política i una altra, el treball sindical a l'empresa. A mesura que va passar el temps, però, es va veure la necessitat de donar un pas endavant i es va decidir de convocar una reunió que desbordés els límits de l'empresa i es va creure que la seu del sindicat vertical de Barcelona seria adient.[16]

---

relacions que s'estableixen entre els treballadors a les fàbriques grans, una continuïtat en la lluita obrera. Una continuïtat que no es refereix tant a les tradicions sindicals i polítiques sinó que es refereix a uns principis ètics entre els quals ressalta la idea de justícia. Es traspassa, de fet, una sensibilitat social que es pot transformar en compromís i que, en alguns casos, intenta reparar no només les injustícies del present sinó també les del passat.

[14] Acció Catòlica Obrera.

[15] Germandat Obrera d'Acció Catòlica.

[16] La iniciativa va partir de Josep M. Folch, responsable del moviment obrer de Barcelona del PSUC. Josep Pujol, militant de l'MSC, de la UGT i de l'ACO, i Pere Rica, militant de l'HOAC,

Com era d'esperar, la reunió a la seu de la CNS[17] no va prosperar i un jove militant de la JOC de Cornellà –Lorenzo Funes-, també treballador de la Montesa, es va ocupar de trobar uns locals, aquesta vegada a la parròquia de Sant Miquel de Cornellà. En aquella ocasió la trobada va reeixir i treballadors arribats de tots els indrets s'hi van aplegar. La convocatòria es va fer de manera personal, sense fulls volants que convoquessin en nom de cap organització política, provocant una bola de neu propagada de boca en boca amb la voluntat d'acostar *a les persones en funció dels problemes i no en funció d'ideologies*[18]*.* Allí a Sant Miquel de Cornellà es van dur a terme els primers contactes entre persones de diferents rams i de diferents indrets. S'hi van aplegar una cinquantena de persones provinents de l'àrea d'influència socialista, catòlica i comunista i tots van coincidir en l'enfocament que s'havia de donar a les reunions. L'exemple dels obrers asturians sorgeix amb nitidesa –el nom es pren d'aquell moviment- i, seguint la línia dels miners, la nova organització no dóna preeminència a cap organització política[19]. Allí mateix, a Sant Miquel, s'inicia la redacció d'una plataforma mínima de reivindicacions i es constata la necessitat d'ampliar la participació dels treballadors tot fent una convocatòria en la qual es pogués aplegar més gent. La nova convocatòria es va fer a Barcelona, a la parròquia de Sant Medir del barri de Sants, el 20 de novembre de 1964, i s'hi van aplegar unes tres-centes persones representants d'unes seixanta-cinc empreses, que van omplir l'església de gom a gom, amb gent dreta i asseguda pertot arreu.

A Sant Medir es va aprovar un document de cinc punts on es resumien els principis que reclamaven els treballadors. En el primer s'establia la falta de confiança dels treballadors envers la CNS, perquè consideraven que no defensava els seus interessos. En el segon punt es reivindicava que, davant el vertiginós augment del cost de la vida, calia augmentar el salari acompanyat d'una escala mòbil que l'actualitzés automàticament. El punt tercer denunciava que els treballadors no tenien cap mitjà de defensa com ara un veritable sindicat i tampoc tenien dret de vaga. En el quart punt es concretaven les quatre reivindicacions que es consideraven més importants en aquells moments (salari mínim de 200 pessetes per vuit hores de treball, garantia del poder

s'hi van mostrar d'acord. El fet que s'escollissin els locals de la Via Laietana de Barcelona del sindicat vertical té a veure, segurament, amb l'exemple del metall de Madrid, que havia organitzat una potent coordinadora que es reunia a la seu del sindicat vertical d'aquella ciutat.

[17] Central Nacional Sindicalista, era el nom del sindicat vertical, que a l'any 1957 va passar a anomenar-se Organización Sindical Española –OSE.

[18] Josep Pujol, entrevista 26 de febrer de 1997

[19] Els miners asturians s'havien organitzat ja feia un temps en comissions obreres, nom que començava a circular arreu d'Espanya.

adquisitiu, llibertat sindical i dret de vaga); en el cinquè i últim punt es feia una crida a totes les empreses perquè organitzessin una comissió obrera. L'assemblea anava, però, més enllà, i, a més d'establir una plataforma reivindicativa, alertava sobre la necessitat d'una veritable representació dels treballadors i es mostrava disposada a assumir la tasca que un inservible sindicat vertical no realitzava.

Els partits polítics havien estat presents en l'organització de Comissions Obreres a través dels militants que havien engegat, de manera espontània i natural, el procés de fundació, però cal dir que no va ser gràcies a la seva estratègia i impuls que es va produir aquell esdeveniment, sinó, al contrari, malgrat aquella estratègia.[20] Així podem dir que l'aparició de Comissions Obreres a Catalunya es va produir a partir d'una combinació entre diferents factors: d'una banda, la sintonia personal i la manca de prejudicis d'alguns militants -*el bon equip* format a la Montesa d'Esplugues[21]- i de l'altra, la debilitat de les formacions polítiques, que es va traduir en un control pràcticament inexistent sobre els seus militants. També, òbviament, les dures condicions de treball de l'època, la insuficiència dels salaris, la renovació generacional i la col·laboració de l'Església de base. Amb l'acte del 20 de novembre de 1964 a Sant Medir –i el preludi de les reunions de Sant Miquel de Cornellà- començà a arrelar un moviment sindical veritablement unitari i representatiu que partiria de les necessitats peremptòries i properes de la classe treballadora del moment i que tindria la capacitat d'apropar-se als treballadors parlant el mateix llenguatge i defugint conscientment l'excessiva politització.

4.4 Consolidació del moviment obrer

La policia, que seguia amb atenció i perplexitat els moviments de la nova organització obrera –no comprenia la col·laboració dels catòlics amb socialistes i comunistes-, va decidir acabar amb la coordinadora quan va veure la força que el moviment anava prenent. Així, el 1965 l'organització central quedà momentàniament paralitzada a causa de les detencions i l'exili forçat dels seus dirigents.

---

[20] L'estreta col·laboració entre socialistes, catòlics i comunistes no era ben vista pels primers. Tampoc els comunistes havien previst aquesta organització, ni tampoc disposaven de mitjans per tirar-ho endavant tots sols.

[21] *Bon equip* és el terme amb el qual Josep Pujol es refereix al nucli que va generar aquest moviment. Entrevista, 26 de febrer de 1997. Pere Rica, militant de l'HOAC, deia el següent sobre el naixement de Comissions Obreres a Catalunya: *Els tres que estàvem a la Montesa sentíem la necessitat d'estar units i els tres pensàvem igual* [...] *Comissions Obreres es va fundar de la manera més tonta que es pugui dir, més senzilla del que es pugui creure.* Pere Rica, entrevista 23 d'abril de 1997.

Al Baix Llobregat la reorganització s'inicià a mitjan d'aquell mateix any gràcies al fet que hi havia un nucli d'activistes importants no afectats per la repressió i al paper jugat per les parròquies de Santa Maria i de Sant Jaume -ambdues a Cornellà- i a la presència d'un nucli de jesuïtes establerts al barri de Sant Ildefons de la mateixa ciutat encapçalats per Joan N. García-Nieto. Sant Jaume, situada al barri d'Almeda, va destacar per la seva tasca pastoral oberta als treballadors. El rector Oleguer Bellavista, conegut consiliari[22] dels moviments apostòlics obrers, va organitzar cursos de formació social als locals de la parròquia.[23] Aquests cursos van convertir Sant Jaume d'Almeda en un centre de referència pels treballadors amb inquietuds socials. No és sorprenent, per tant, que hi acudissin els treballadors buscant un lloc on coordinar les primeres Comissions Obreres de la comarca.[24] Catòlics i comunistes van ser els impulsors de la coordinadora del nou moviment obrer al Baix Llobregat seguint la línia encetada un temps abans, en la qual uns i altres hagueren de superar la desconfiança mútua.[25]

Les eleccions sindicals, convocades pel setembre de 1966, van representar una nova oportunitat per a la reactivació del moviment obrer. El 14 de maig s'havia publicat el *Reglamento General de Elecciones* que preveia el sufragi igual, lliure i secret per escollir el nivell inferior dels representants -enllaços i jurats- i alhora rebaixava l'edat de participació dels 23 als 21 anys. La necessitat del sindicat vertical de comptar amb una base suficient que li permetés obtenir una posició sòlida dins el règim franquista va portar l'organització sindical a posar en funcionament el seu immens aparell burocràtic per aconseguir la participació dels treballadors en les properes eleccions sindicals, cosa que no havia aconseguit en els comicis anteriors de 1963. D'aquesta manera es va iniciar una intensa campanya populista que cridava a la participació amb el lema de *vota al mejor* que es va transmetre a través dels mitjans de comunicació de tot el país. Aquesta campanya va tenir un èxit important, provocant un ambient favorable a la participació i fent decidir a presentar-se a les eleccions sindicals persones inquietes i amb voluntat de millorar les coses. Aquesta actitud confluïa amb el fet que les eleccions representaven una bona ocasió per intentar reagrupar les Comissions

[22] Sacerdot que anima i coordina diversos grups de treballadors catòlics que es reuneixen periòdicament per reflexionar a la llum de l'Evangeli sobre la seva tasca en el món del treball.
[23] Els cursos versaven sobre drets dels treballadors i història del moviment obrer, i eren impartits per Josep Benet i Antoni Cuenca.
[24] Oleguer Bellavista i Bou. Entrevistes del 28 de abril i 10 de desembre de 1997.
[25] La coordinadora es va formalitzar a la tardor de 1965. Dels 14 integrants, 11 eren militants de del PSUC; 2, dels moviments apostòlics obrers, i un, independent. Francisco Ruíz Acevedo i Pedro Salinas Gallego, *El caso Cerdans. La defensa del puesto de trabajo, bajo la dictadura franquista: 1963-1969.* Cornellà de Llobregat: CCOO del Baix Llobregat, s/d.

Obreres dispersades des dels primers mesos de 1965.

La participació a les eleccions –espontània o dirigida des de Comissions Obreres- va ser molt important, però el punt d'inflexió del nou moviment obrer es va produir a partir d'aquells comicis electorals. Els càrrecs electes es van trobar en el sindicat vertical i hi van confluir amb activistes que, amb la prudència i la paciència pròpies de la clandestinitat, van anar estenent la xarxa de compromís i participació que Comissions Obreres començava a ser.

> *Asisto a la primera asamblea que se celebra en el salón de actos, de plenos, del Ayuntamiento de Cornellá y allí me encontré con la sorpresa y la admiración. Me quedé deslumbrado; había un compañero de la Siemens que intervino, era un jurado de empresa, que lo primero que dice es que allí estaba el retrato de Franco colgado y que por qué tenía que estar. Se armó la marimorena. Estaban los jerarcas sindicales, pero allí aguantamos. A mí me creó una corriente interna de satisfacción que fue algo tremendo porque además vi que no pasaba nada, que se podía empezar a decir cosas.*
> *(...)*
> *Es a través de la intervención que te viene el compañero que te entrega un hoja para ir tal día delante del Gobierno Civil pero que no te dice nada más, o, también, el compañero que te dice que tal día, en tal sitio, va a haber algo pero que todavía no te convocan a reuniones. Había muchas precauciones, yo creo que eran justas, porque era difícil tener confianza en lo desconocido, entonces la gente se jugaba mucho. Esta época es un periodo en el que se va conectando, hablando mucho con la gente, se habla de cosas como de las horas extras, de que las condiciones de trabajo hay que mejorarlas. A partir de ahí se empieza a hablar de que hay una cosa que se llama Comisiones Obreras (...) Vas viendo las cosas que se hacen o no se hacen; en lugar de darte una hoja te dan veinte y así vas cogiendo confianza*[26].

L'efecte immediat de tot aquest moviment es va reflectir en un augment de la conflictivitat. Per exemple, la vaga de la Montesa d'Esplugues de Llobregat d'octubre de 1966[27] va iniciar el nou període que s'obria després de les eleccions sindicals,

[26] Esteban Cerdán, entrevista 3 de febrer de 1997.
[27] La vaga es va produir a causa del despotisme del cap de personal. La protesta va ser contestada amb un acomiadament massiu de l'empresa i més endavant pel tancament patronal. Les gestions del recentment escollit jurat d'empresa a la CNS van resultar totalment infructuoses, deixant al descobert la incapacitat del sindicat vertical per defensar els interessos

seguit, en el mes de març de l'any següent, per un conflicte a la Siemens per la negociació del conveni. L'empenta del nou moviment obrer va alertar el règim, que redoblà la repressió i, així, ja en el mes de febrer de 1967, es va declarar la il·legalitat de Comissions Obreres.[28] A més de les mesures repressives immediates que es van habilitar, es va suspendre la negociació col·lectiva i es va decretar la congelació salarial. Amb el pretext de la crisi econòmica s'instauraven unes mesures dirigides a frenar la capacitat de negociació, i la subsegüent influència sobre els treballadors, que el nou moviment obrer estava demostrant.

La política d'estricte control i repressió del moviment obrer va arribar també al Baix Llobregat quan la policia va irrompre, l'abril de 1967, en una reunió a la parròquia d'Almeda de Cornellà i va detenir 40 membres de Comissions Obreres de la comarca que estaven organitzant la diada de l'1 de maig. El règim no podia acceptar que l'alça del moviment obrer que s'estava enregistrant a les fàbriques s'escampés pels pobles i ciutats de la comarca. Així, la detenció d'Almeda anava dirigida a tallar d'arrel un moviment perillós en una comarca potencialment explosiva. Aquella detenció i altres accions repressives van aconseguir frenar, que no desarticular, el moviment obrer.

Les xifres expliquen que, després de l'augment de la conflictivitat obrera de 1967, es va produir un important reflux de conflictes el 1968 i 1969.[29] Alhora, en aquests anys es van multiplicar les sancions, els acomiadaments, les despossessions de càrrecs sindicals i els judicis contra els treballadors. Tot aquest procés culminà en la declaració de l'estat d'excepció a tot el país el mes de gener de 1969.

Malgrat el reflux, la comarca no va deixar mai d'enregistrar conflictes i, de fet, se'n van produir alguns que es van convertir en referència del moviment obrer de l'època. A més dels conflictes que la SEAT anava enregistrant periòdicament[30] i d'altres conflictes prou importants com el de la Matacàs de Sant Feliu de Llobregat l'abril de 1968,[31]

---

dels treballadors.

[28] De fet, es van declarar il·legals les Comissions Obreres de Biscaia, però aquella sentència era aplicable a la resta d'organitzacions d'arreu del país. El règim s'havia adonat del perill que comportava l'aparició de Comissions Obreres, per exemple, el 27 de gener de 1967 havien desfilat a Madrid 100.000 treballadors en una demostració de força inusitada per l'època.

[29] Vegeu el quadre de la pàgina 5.

[30] En aquest període, la SEAT va enregistrar diferents protestes i aturs que demostraven el malestar existent a l'empresa model del règim. Els principals conflictes es van produir l'abril i el maig de 1968, el desembre de 1969 i el gener de 1970.

[31] La Matacàs va desenvolupar una important acció contra l'expedient de crisi que l'empresa va presentar, aconseguint la solidaritat d'altres empreses, com ara la Siemens o la Pirelli de Cornellà.

destaquen els conflictes de la Rockwell Cerdans de Gavà i de la Siemens de Cornellà. Tots dos es van convertir, per raons diferents, en l'expressió de la lluita obrera que va haver d'enfrontar-se, amb intel·ligència i flexibilitat, als reptes que la situació econòmica i política del país els presentava.

La Rockwell-Cerdans va demanar, per primera vegada a l'estiu de 1967, un expedient de crisi amb la intenció d'acomiadar 600 treballadors i, més endavant, el 1968, va demanar-ne l'ampliació. La resposta dels treballadors no es va fer esperar i des del novembre de 1967 fins a principi de 1969, la plantilla va estar en estat d'alerta: assemblees, aturades parcials, vagues, ocupació de la fàbrica, pressió a la CNS, delegacions de treballadors al ministeri de Treball i al d'Indústria de Madrid i a la Delegació de Treball de la comarca. Es va aconseguir, en un moment de forta repressió, la solidaritat d'altres empreses de la comarca com ara la Siemens, la Pirelli, Matacàs, Soler Almirall, Roca i Metrón, demostrant que la comarca del Baix Llobregat despuntava en organització obrera. També, personalitats com ara l'Abat de Montserrat, Dom Cassià M. Just, van donar suport a les reivindicacions dels treballadors. D'aquesta manera la llarga lluita pels llocs de treball de la Rockwell-Cerdans[32] es va convertir, més enllà de la comarca, en un símbol, en una lluita emblemàtica, en un moment on començaven a multiplicar-se els expedients de crisi.[33]

Un altre exemple de la capacitat de resistència del moviment obrer es va demostrar amb la negociació del conveni de la Siemens de principi de 1969. El mes d'agost de l'any anterior s'havia decretat el límit salarial del 5'9% i el repte de la negociació del conveni consistia a superar aquesta xifra. Alhora, l'estat d'excepció planava damunt els treballadors, que havien de tenir molta cura amb les accions que es poguessin dur a terme per la possibilitat de patir represàlies. Es va fer una enquesta als treballadors sobre la plataforma que els representants sindicals havien de presentar davant la negociació del nou conveni i s'hi va incloure la pregunta concreta de si calia forçar per trencar el límit salarial del 5'9%. La resposta va ser aclaparadora: dels 1.411 treballadors que hi van participar, només quatre van respondre que calia respectar el límit salarial imposat pel govern. Els treballadors s'havien endut l'enquesta a casa, i això volia dir que hi havia hagut una extensió del debat en l'àmbit familiar o, anant més

[32] Van ser 401 dies de lluita obrera gràcies a la qual es van aconseguir indemnitzacions dignes. Francisco Ruiz Acevedo i Pedro Salinas Gallego, *El caso Cerdans...*

[33] El 1967 es van incrementar els expedients de crisi de manera que aquest va ser el centre de debat d'una reunió de consiliaris dels moviments apostòlics obrers que es va realitzar a Cornellà el 12 de novembre de 1967. Allí Joan N. García-Nieto recordava l'impacte que aquests expedients de crisi tenien sobre les famílies obreres.

enllà, en l'àmbit veïnal o de relació social. La perfecta organització del procés i les assembles de preparació van mostrar la capacitat dels treballadors, la qual cosa va fer que es pogués signar un acord que, entre altres aspectes, aconseguia un augment d'un 14%.[34]

Aquestes lluites mostraven que el moviment obrer havia arrelat amb força i, malgrat les dificultats, estava resistint l'embat de la repressió. Un moment especialment intens fou quan, el mes de febrer d'aquell mateix any i en ple estat d'excepció, es va dur a terme el judici als treballadors detinguts a l'Almeda el mes d'abril de 1967. El judici va provocar protestes a les empreses i es van fer assemblees de jurats i enllaços en els locals de la CNS.[35]

Els últims anys de la dècada dels seixanta havien vist com des de la comarca s'havia iniciat un procés d'articulació del moviment obrer que, a final de la dècada, mostrava clarament que no tenia marxa enrere. Malgrat els entrebancs i dificultats, el Baix Llobregat estava demostrant un dinamisme que va obtenir els seus fruits poc temps després en els primers anys setanta.

4.5 L'eclosió del moviment obrer

Els anys setanta van representar un salt qualitatiu a la comarca. Així, en 1970 es van produir conflictes a Laforsa, Pirelli, Elsa, Fama, Paperera, Corberó, Tornilleria Mata, Soler Almirall, Siemens i Matacás. En 1971 hi va haver vagues a la Roca de Gavà, en la construcció de la Residència Sanitària de Bellvitge, a la SEAT –on es va produir l'assassinat d'Antonio Ruiz Villalba-, a Exin, Clausor, Siemens, Laforsa i Seda. En 1972, tot i ser un any de reflux per les moltes mesures de repressió empreses pel règim, al Baix Llobregat es van registrar conflictes a Tornilleria Mata, Faema, Laforsa, Solvay, Fenixbron, Clausor, Soler Almirall, Gallina Blanca, Pianelli i Elsa. L'any següent, amb unes característiques similars, es van tornar a produir conflictes a la Siemens, la Seda, Corberó, Tornilleria Mata, Paperera, Pirelli, Elsa i Solvay.

[34] A més de l'augment salarial, es va arribar a d'altres acords força favorables als treballadors: 100% en cas de malaltia, cobrament de festes recuperables, augment de plusos per toxicitat i perillositat, millores per als joves en el servei militar i d'altres qüestions menors però importants per a la millora de la qualitat de vida dels treballadors.

[35] En el judici, entre d'altres, hi havia encausats, Estrada de la Pirelli -militant de l'ACO- i Antonio García de la Siemens, militant del PSUC. Ambdós líders de Comissions Obreres del Baix Llobregat. En aquell estat d'excepció també van detenir el jesuïta Joan N. García-Nieto per la seva vinculació amb el moviment obrer i amb la lluita antifranquista.

Tot i això, en aquells anys van sobresortir dos conflictes que van tenir un gran impacte a la comarca i que es van convertir en punt de referència ineludible del moviment obrer dels primers anys setanta. Ens referim, en primer lloc, al conflicte de la construcció de la Residència Sanitària de Bellvitge i, després, al conflicte de la SEAT d'octubre de 1971,[36] ambdós liderats per Comissions Obreres.

La Residència Sanitària de Bellvitge era una obra de prestigi per al règim i, per aquesta raó, s'havia proposat de construir-la en poc temps. L'empresa encarregada era *Dragados y Construcciones* de Madrid, que contractà un gran nombre de treballadors per tal de dur a terme, en els terminis establerts, la construcció del complex sanitari. El treballadors havien anat forjant una dinàmica interna de cohesió que va donar lloc a una plataforma reivindicativa i a una aturada d'una hora el dia 29 d'agost. Com a resultat d'aquesta acció, cinc treballadors van ser acomiadats i, immediatament, el dia 1 de setembre el total de la plantilla es va declarar en vaga. La urgència que l'empresa tenia per acabar l'obra va actuar a favor dels treballadors i la direcció va venir expressament de Madrid per tal de negociar. Llavors, la primera reivindicació era la readmissió dels cinc acomiadats. La policia va encerclar el perímetre de l'obra i el sindicat vertical es va afanyar a fer de mediador. Al cap de tres dies, el treballadors van aconseguir el fet insòlit que s'acceptés que la negociació la portessin els acomiadats. A partir de l'endemà es van iniciar les negociacions seguint punt per punt la plataforma. La negociació va donar els seus fruits i es va aconseguir la readmissió dels treballadors acomiadats, la no obligatorietat d'hores extres, i les primes i el sistema del treball a *preu fet*[37] quedarien reflectits en la nòmina. Alhora es van reconèixer els delegats sortits de l'assemblea juntament amb els representants del sindicat vertical i s'acceptava de discutir les possibles reclamacions futures i buscar solucions als problemes plantejats. La moral de victòria es va estendre arreu. Per damunt de l'obtenció d'importants millores, es valorava la capacitat dels treballadors per imposar la readmissió dels treballadors acomiadats, una cosa inèdita a l'època.[38]

L'èxit assolit en la lluita de la construcció de la Residència de Bellvitge, aconseguit a través d'assemblees diàries, de la negociació amb representants sindicals i alhora amb representants sorgits directament de l'assemblea, provocà admiració en altres sectors

[36] Tot i no pertànyer estrictament al mateix àmbit geogràfic, aquests conflictes tenien una gran relació amb el Baix Llobregat.
[37] Treballar a *preu fet,* significa cobrar segons la feina feta.
[38] La narració d'aquests fets es fa, principalment, a través de Jaume Valls, entrevistes 7 i 14 d'abril de 1997.

de la producció, que s'emmirallaren en aquell procés. I aquest va ser el cas de la SEAT.

La fàbrica d'automòbils de la Zona Franca de Barcelona arrossegava un conflicte des de l'estiu d'aquell any. S'hi havia implantat el torn de nit amb caràcter obligatori i els treballadors havien fet tres dies de vaga. El resultat va ser l'acomiadament de vint-i-tres treballadors, nou d'ells, càrrecs sindicals; amb aquests ja eren prop de dos-cents els treballadors acomiadats. Malgrat els judicis a magistratura, mai no havien aconseguit la readmissió dels treballadors, i l'exemple de la construcció de Bellvitge es va convertir en referència per a la gran empresa líder del moviment obrer. Així és com el mes d'octubre de 1971 es plantejà, com a primer punt de la plataforma del VII Conveni Col·lectiu, la readmissió dels acomiadats. El 18 d'octubre era el dia assenyalat per dur a terme una acció col·lectiva reivindicant el conveni i, sobretot, el seu primer punt. Uns 8.000 treballadors s'aplegaren davant les oficines centrals tot corejant amb força "readmissió, readmissió" i al cap de poc temps apareixia un helicòpter de la policia. Poc després, la policia entrà a la factoria i els treballadors es refugiaren en un taller. Els líders sindicals intentaren negociar amb la policia, de la qual el comissari Creix[39] era un dels portaveus i es mostrà inflexible: tots els treballadors havien de sortir ordenadament i havien de ser degudament identificats. Els treballadors no es movien, consideraven que no havien fet res d'il·legal i que, per tant, no havien de ser registrats per la policia. A les quatre de la tarda arribà l'ultimàtum: o els treballadors sortien o la policia entrava per la força als tallers. Com que l'ordre no es va acatar, la policia entrà al taller i llançà gasos lacrimògens que obligaven els treballadors a sortir. Un cop a fora, a l'esplanada del davant i enmig de la confusió, sonaren uns trets i dos treballadors caigueren ferits. Molts treballadors van poder escapar de la pressió de la policia, però quaranta-sis van ser detinguts i uns dos-cents identificats. L'empresa sancionà amb dies de suspensió de feina i sou els treballadors quan encara no se sabia que un dels dos ferits era mort. Dos dies més tard es coneixia la notícia: Antonio Ruiz Villalba va caure assassinat el dia 18 d'octubre quan la policia entrà per la força a l'interior de la factoria. La commoció fou immensa: l'empresa SEAT, considerada una fortalesa del moviment obrer, havia estat colpejada directament per la repressió. La indignació creixia arreu i es convocà una vaga general que es volia que arrossegués tots els sectors de la producció. S'impulsaren assemblees a les empreses en conflicte, es repartiren fulls volants, els militants informaven a peu d'obra i a les portes de les fàbriques, es convocaren manifestacions per anar creant un clima favorable i es

[39] Creix venia precedit per la fama de torturador.

produïren aturades importants en llocs de forta implantació obrera, entre les quals destaca l'aturada de la Roca de Gavà, que estava immersa dins el seu propi conflicte. Se xifrà en cent mil els treballadors que arreu de Catalunya van protagonitzar, d'una manera o altra, la solidaritat amb la repressió de la SEAT, però, malgrat això, la vaga general va quedar lluny de les expectatives que s'havien generat.[40] La indignació corria paral·lela a la por, la contundència de l'assassinat enmig d'una protesta obrera deixava sense alè els treballadors, que veien com la violència del règim es desfermava sense aturador.

Aquests dos conflictes, un de victoriós i un altre d'acabat amb tragèdia, juntament amb d'altres sovint radicalitzats que es van dur a terme en els primers anys setanta, van constituir un aprenentatge per al moviment obrer, que estava comprovant la seva capacitat mobilitzadora.[41] Es veia amb claredat que la creixent puixança del moviment obrer feia possible una acció generalitzada que podria conduir a la vaga general, però alhora s'observa també que calia superar les divisions i tensions internes que frenaven la possibilitat de convertir Comissions Obreres en un moviment fort i articulat.

4.6 El Baix Llobregat, referent de la lluita obrera: 1974

Fruit de la nova Llei Sindical, amb la qual el règim pretenia aturar la creixent conflictivitat obrera, es van convocar unes noves eleccions per a l'abril de 1971. La nova convocatòria va ser motiu d'una forta polèmica entre els diferents grups polítics que desplegaven la seva activitat en el moviment obrer, i gairebé totes les organitzacions polítiques actives, a excepció del PSUC i Bandera Roja, van optar pel boicot. El fet que en el Baix Llobregat les forces polítiques més importants fossin aquestes i que ambdues optessin per la participació en les eleccions sindicals va possibilitar l'acció, cada vegada més important, en el si del sindicat vertical de la comarca. El gran nombre de representants sindicals que acudien al sindicat vertical permetien als activistes de fer-hi un punt de trobada, aconseguint fins i tot que l'escola de formació sindical de l'OSE es convertís en una plataforma de formació, de trobada i de coordinació.[42]

---

[40] L'objectiu de la vaga, a més de la protesta puntual contra l'assassinat de Ruiz Villalba, era aconseguir una vaga general que pressionés fortament al règim franquista.

[41] La radicalització d'algunes organitzacions polítiques van provocar alguns conflictes d'alt voltatge en els quals les formacions polítiques s'acusaven mútuament de traïdoria i d'estar al servei del capital. El cas paradigmàtic d'aquest tipus de conflicte va ser el de la Roca de Gavà de 1971, dirigit per unes Comissions Obreres atomitzades i en mans de diferents grups que competien entre ells.

[42] A més d'aquests cursos, Joan N. García-Nieto va impulsar activitats formatives que van tenir una importància decisiva en la formació dels líders sindicals de la comarca. Continuació

A banda de discussions inacabables en trobades i assemblees puntuals, les relacions entre BR i PSUC no van tenir un caràcter destructiu i fins i tot es pot adduir que hi va haver una certa entesa dels militants de base. Ambdues formacions polítiques tenien la seva hegemonia en una coordinadora diferent de Comissions Obreres. Bandera Roja havia organitzat els Sectors de Comissions Obreres, que havien arrelat amb força al Baix Llobregat disputant l'hegemonia al PSUC en el camp obrer. La divergència principal entre ambdues coordinadores es basava en la necessitat de coordinar la lluita obrera des dels rams de producció o per zones geogràfiques, disputa que, de fet, reflectia més aviat la rivalitat entre les formacions polítiques que no pas l'estratègia concreta que es volia seguir en el camp de la lluita obrera. Així, al Baix Llobregat hi havia confluència en l'estratègia principal –la participació en el sindicat oficial- i algunes disputes a l'hora de resoldre algun conflicte concret. Aquesta dinàmica i les qüestions de caràcter polític van precipitar, el 1974, la unió d'ambdues coordinadores, conseqüència immediata de l'entrada de BR en el PSUC.[43]

Per al Baix Llobregat, 1974 va ser un any clau, les lluites de l'Elsa de Cornellà i la Solvay de Martorell, juntament amb la negociació del conveni comarcal del metall, van suposar un salt qualitatiu en la mobilització i en la capacitat de negociació de la comarca. A final d'any, una altra mobilització general, ara deslligada de lluites concretes, va confirmar el que ja era patent: el Baix Llobregat s'estava convertint en la comarca referent del moviment obrer de Catalunya amb unes característiques pròpies que la configuraven com un model a seguir.

L'Elsa de Cornellà era una empresa familiar regida pel paternalisme propi d'aquest tipus d'empreses.[44] Els salaris eren baixos i els treballadors havien de treballar per torns cada diumenge. Amb motiu del conveni d'empresa, els treballadors demanaven de no treballar el diumenge i 5.000 pessetes d'augment lineal. No hi va haver acord i els treballadors es van declarar en vaga. L'empresa com a resposta va acomiadar 500 treballadors i no acceptà cap negociació, la qual cosa va comportar que els

d'aquestes activitats va ser la creació, en els primers anys setanta, de diverses delegacions de l'ICESB –Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona- al Baix Llobregat.

[43] La decadència del règim i la debilitat extrema del dictador aconsellava la superació de les lluites fratricides. El mes de juliol de 1974 es fundà la Junta Democràtica, organisme unitari liderat pels comunistes. Un any més tard va aparèixer la Plataforma de Convergència Democràtica liderada pel PSOE. A l'interior de Comissions Obreres, la tendència a la unificació dins una única coordinadora s'inicià el 1973, quan la CUT –organisme de la LCR- decidí dissoldre's per passar a formar part de la coordinadora de Comissions Obreres.

[44] La família Massanet n'era la propietària.

treballadors es tanquessin a l'església de Santa Maria de Cornellà. Entorn de l'església es començaren a viure escenes de solidaritat amb els tancats de tal manera que es produí una detenció per tal de refredar els ànims solidaris. Malgrat les pressions, els treballadors no abandonaren la tancada fins que no va ser alliberat el detingut; la vaga continuà i enmig de la tensió, amb algunes empreses aturades en suport dels treballadors d'Elsa, es produí la vista judicial pels acomiadaments. En el judici, l'empresa acceptà la readmissió de tots els treballadors, excepte els dos jurats d'empresa,[45] i oferí una nova proposta d'augment salarial. Els treballadors acceptaren la readmissió del gros dels obrers, però el conflicte restà obert, perquè no hi hagué acord en l'acomiadament dels dos representants sindicals ni tampoc respecte de l'augment salarial i el treball dels diumenges.

Simultàniament al conflicte de l'Elsa de Cornellà n'esclatà un altre a Martorell. L'empresa Solvay tenia uns 600 treballadors i era una empresa altament tecnificada que funcionava les vint-i-quatre hores del dia tota la setmana. El conflicte plantejat era similar al de l'Elsa de Cornellà: en el conveni d'empresa, els treballadors demanaven 3.000 pessetes d'augment lineal. Iniciada la vaga i enmig d'una gran tensió, el governador civil de Barcelona va fer desallotjar la fàbrica i va militaritzar 63 treballadors; l'empresa n'acomiadà 279 i es quedà pendent del judici per al 8 de juliol.[46]

Paral·lelament a aquests dos conflictes s'estava negociant el conveni comarcal del metall. El 27 de juny les negociacions es van trencar i els negociadors convocaren una assemblea per al 3 de juliol per tractar el tema amb els enllaços i jurats del sector del metall. Enceses les vagues d'Elsa i Solvay, hi hagué algunes aturades de solidaritat amb aquestes empreses i la tensió planava damunt l'assemblea massiva que es feia als locals del sindicat vertical de Cornellà. Hi havia predisposició per la convocatòria d'una vaga general de 24 hores que allí mateix corroboraren tots els assistents.[47] L'endemà, el 4 de juliol de 1974, començà la vaga general a Cornellà. Es van fer

[45] Els líders de la protesta no readmesos són Carles Navales i José Martínez.
[46] Els conflictes d'Elsa i Solvay s'inicien en el mes de maig però s'allarguen fins el mes de juny, solapant-se amb el conflicte comarcal del metall.
[47] La narració de les vagues d'Elsa, Solvay i de la vaga general de juliol de 1974 pot llegir-se a: Francisco Ruiz Acevedo i d'altres, *El estilo sindical...,* pàgs. 151-171. En aquest text no queden clars els motius de la convocatòria de l'assemblea del 3 de juliol, si fou el trencament de les negociacions del conveni del metall o bé les vagues d'Elsa i Solvay. José Cano (entrevista, 29 d'octubre de 1996) adverteix que hi ha una confusió entre ambdues qüestions. Remarca que la vaga general es va produir pel conveni del metall de la comarca del Baix Llobregat i admet que les vagues d'Elsa i Solvay, que eren prèvies, van crear un ambient propici.

manifestacions i els piquets van recórrer les empreses. Els dies 5 i 6, la vaga s'estengué a d'altres indrets de la comarca: Gavà, Molins de Rei, Sant Feliu de Llobregat i Sant Joan Despí. Els dies 8 i 9, a Viladecans i Sant Vicenç dels Horts. Mentrestant els empresaris acceptaren de reobrir les converses i el 10 de juliol se celebrà una reunió al sindicat vertical de Cornellà amb l'assistència de 700 representants sindicals del metall que acordaren de tornar a la feina l'endemà. A l'assemblea se saludà l'acord a què havien arribat els treballadors d'Elsa,[48] i es recordà que encara quedava pendent el conflicte de Solvay. Abans d'aixecar l'assemblea, es reclamà el dret de reunió i es renovà el vot de confiança als treballadors que portaven les negociacions del conveni del metall.

El conveni del metall de la comarca del Baix Llobregat es va signar el mes d'octubre de 1974 amb un gran triomf dels treballadors, que a més de veure considerablement millorades les condicions salarials i de treball, van comprovar la força de la unió i de la solidaritat dels treballadors. La fita aconseguida va omplir d'orgull els negociadors i va representar una injecció de moral per a tots els qui hi havien participat

> *Nuestra práctica sindical en el Baix Llobregat se había implantado bastantes años antes. Lo que hacíamos nosotros no se hacía con facilidad, las asambleas generales presididas por los presidentes de las uniones de cada uno de los pueblos de la comarca en los locales del sindicato de Cornellá. Nosotros nos habíamos introducido desde la raíz primera, el tipo de gente que coincidimos con nombres y apellidos, compartíamos en líneas generales, una estrategia y una forma de comportarnos que dio lugar a un poder sindical real*[49].

[48] L'acord es signa el mateix 10 de juliol. S'aconsegueix un augment per damunt del que oferia l'empresa i s'aconsegueix que el tercer diumenge en què s'hagi de treballar es faci de manera voluntària. Els acomiadaments de Carles Navales i José Martínez es mantenen en ferm tot i que l'OSE es va comprometre a pagar-los el salari mínim i a buscar-los feina. Aquest acord no es va complir i els acomiadats van aconseguir la readmissió en la promulgació de l'amnistia laboral a l'octubre de 1977.

[49] José Cano, entrevista 29 d'octubre de 1996.

Cuadro nº 6	Datos comparativos de los convenios sindicales de la industria siderometalúrgica de la provincia de Barcelona y de la comarca								
Año	Tipo De Convenio	Salario Diario Convenio Peón	Convenio Peón	Paga 18-7 (días)	Paga Navidad (días)	Vacaciones (días)	Jornada Trabajo Semanal horas	Carestía De la vida o Inflación	Incre-mento %
1963	Provincial	60	30	10	15	15	48	—	—
1965	Provincial	60	30	10	15	15	48	—	—
1966	Comarcal	60	30	15	30	15	48	—	—
1969	Provincial	102	42	10	20	20	48	2,2 %	—
	Comarcal	102	42	15	30	20	48		
1970	Provincial	120	55	15	20	21	48	5,6 %	12 %
	Comarcal	109	45	15	30	20	48		1,2 %
1971	Comarcal	136	41	15	30	21	48	8,2 %	16,5 %
1972	Provincial	150	42	15	25	21	44	8,3 %	8,5 %
1973	—	—	—	—	—	—	—	11,5 %	—
1974	Provincial	225	150	15	25	24	44	15,7 %	14,5 %
	Comarcal	250	150	30	30	25	42		48,3 %
1975	Provincial	280	150	15	25	24	44	16,9 %	7,5 %
1976	Provincial	345	200	15	25	21	44	17,7 %	5,5 %
	Comarcal	345	200	30	30	25	42		3 ,4 %

Francisco Ruiz Acevedo i d'altres, *El Estilo sindical...* pàg. 267

La infiltració en el sindicat vertical havia procurat la connexió de les empreses petites i mitjanes que quedaven aïllades en els conflictes de les grans empreses i, a través de la negociació d'aquell conveni comarcal, s'havia aconseguit una força mai no vista anteriorment. El treball en la legalitat va permetre arribar als treballadors allí on es trobessin i aconseguir el que José Cano anomena "poder sindical real". Aquest poder sindical significava millores salarials i laborals, i alhora la forja d'uns líders amb capacitat de convertir-se en interlocutors imprescindibles per a la bona marxa de les empreses. Tot això s'aconseguia mentre s'aïllava el sindicat vertical, reduint-lo al paper d'espectador

> *El convenio colectivo comarcal del metal no sólo mejoró sustancialmente las condiciones laborales de los trabajadores, sino que al mismo tiempo representó una seria advertencia a la clase empresarial de nuestra comarca de que el sindicato vertical había dejado de ser el instrumento más adecuado de arbitraje entre empresarios y trabajadores.*[50]

[50] Francisco Ruiz Acevedo i d'altres, *El estilo sindical..., pàg.* 272.

Tanta va ser la força aconseguida que el mes de desembre d'aquell mateix any es van tornar a repetir les jornades de vaga general. El mes de novembre de 1974, es va veure la possibilitat de plantejar una protesta per l'augment desmesurat dels preus, que no quedaven prou reflectits en els augments salarials rebuts. De nou es va provar la fórmula d'una assemblea als locals del sindicat vertical, i el 28 de novembre es va aprovar la convocatòria d'una jornada de protesta per la carestia de vida fixada per al dia 5 de desembre[51]. La protesta prometia ser massiva i aquesta vegada hi havia l'oportunitat de preparar l'extensió de la lluita cap a d'altres sectors i zones en conflicte, procurant connectar unes lluites amb unes altres i confluir en una mobilització arreu de Catalunya[52]. La vaga va esclatar al Baix Llobregat un dia abans del que era previst. La nit del 3 al 4 de desembre la policia va detenir a vint-i-quatre dirigents presumptament vinculats al PSUC[53]. Al contrari del que es pretenia, la notícia va córrer l'endemà pertot arreu avançant algunes protestes que aquell mateix dia s'estengueren fins al dia 9 per tota la comarca. El 9 de desembre, els locals del sindicat vertical de Cornellà eren plens de gom a gom: tres-cents cinquanta representants sindicals van decidir donar per acabada la vaga enmig d'una eufòria col·lectiva en haver aconseguit, per segona vegada i en tant poc temps de diferència, una mobilització sense precedents[54].

Amb aquestes accions el model del Baix Llobregat es va convertir en una referència ineludible. La llibertat amb què es feia ús dels locals del sindicat vertical, la cohesió dels representants sindicals, la participació en assemblees massives i la capacitat de convocatòria van demostrar que el camí no era només factible sinó que oferia uns resultats impensables només un temps abans. Les mobilitzacions del Baix Llobregat del 1974 havien aconseguit per primera vegada un dels objectius perseguits amb afany pel moviment obrer: s'estava creant l'ambient adequat que apropava la vaga general i alhora desbordava el mateix sindicat vertical.

---

[51] Els demandants consideraven que l'augment del cost de la vida era molt més important a la província de Barcelona que a d'altres indrets d'Espanya, per això calia que aquesta circumstància quedés reflectida en els augments salarials. Es demanava una reforma fiscal perquè es considerava abusiu l'impost de la renda sobre el treball personal -IRTP-. F. Ruiz Acevedo i d'altres, *El estilo sindical...,* pàgs. 177-189. Aquesta situació reflectia la crisi econòmica mundial latent des de 1973 i que a Espanya es comença a sentir en aquestes dates.

[52] La vaga general política estesa a tota Catalunya, objectiu principal de l'esquerra de l'oposició democràtica, no va reeixir.

[53] Sembla que van ser ordres directes de Madrid. El Baix Llobregat es coneixia ja com una zona altament conflictiva i amb aquestes detencions es tractava d'evitar la protesta del dia 5 de desembre. F. Ruiz i d'altres, *El estilo sindical...*, pàgs. 177-189.

[54] El 9 de desembre encara quedaven a la presó alguns detinguts, que pocs dies després van ser alliberats. Els detinguts havien estat traslladats a la presó amb fortes mesures de seguretat. La capacitat de mobilització i la unitat del Baix Llobregat començava a ser un greu problema per a les autoritats franquistes.

4.7 Una intensa polèmica: 1975

L'aclaparadora victòria de les candidatures unitàries i democràtiques[55] a les eleccions sindicals de 1975 va fer possible organitzar al Baix Llobregat una poderosa coordinadora que aplegava els diferents rams de la producció: la Intersindical. De fet, aquest organisme funcionava ja des de temps abans, quan a la seu del sindicat vertical s'hi aplegaven els representants dels treballadors organitzant i convocant les assemblees, les protestes i les aturades que van tenir el seu punt culminant en les vagues generals de l'estiu de 1974 i de l'hivern de 1975. La vitalitat del moviment obrer de la comarca havia acabat ocupant la seu d'un sindicat vertical cada vegada més sobrepassat i arraconat. I el resultat de les eleccions sindicals de 1975 arreu de Catalunya, tan favorables a les candidatures unitàries i democràtiques, feia ressaltar el valor que experiències com les de Baix Llobregat tenien per al conjunt del moviment obrer. D'aquesta manera, la comarca va esdevenir un referent, un model a imitar en la construcció del sindicalisme de la Catalunya de la fi del franquisme.

Es partia de la base que el model del Baix Llobregat era extensible a altres llocs i que només calia adaptar a les circumstàncies de cadascú el que allí s'havia revelat com la drecera adequada per arribar massivament als treballadors i obtenir, d'aquesta manera, contundents mobilitzacions que podrien assolir l'objectiu principal de la vaga política que havia d'enderrocar el franquisme. La polèmica s'inicià poc després de les eleccions sindicals. Isidor Boix, reconegut líder sindical del metall, va encapçalar una proposta en la qual el Baix Llobregat era l'exemple a seguir.[56] Boix, amb el suport de la majoria dels líders de la comarca del Baix Llobregat, argumentava que les comissions obreres a les empreses estaven perdent força i presència; de fet, en perillava l'existència mateixa, perquè s'havien convertit en nuclis fortament polititzats dels quals els treballadors fugien en no trobar-hi ni l'aixopluc ni les orientacions necessàries. Segons aquest punt de vista, Comissions Obreres havia mostrat ja el seu sostre i ja no tenia la mateixa capacitat d'abans per canalitzar el moviment obrer. Era indispensable, per tant, fer una reconversió i concentrar totes les energies en la construcció del

[55] Aquestes candidatures estaven formades majoritàriament per membres de Comissions Obreres, però també per militants socialistes i activistes independents que no formaven part estrictament de l'organització obrera. L'èxit va ser important tant en l'àmbit de les pròpies empreses –enllaços i jurats- com a les Unions de Tècnics i Treballadors –UTT- en els seus vertents local, comarcal i provincial.

[56] La polèmica esclatà a l'interior del PSUC, llavors partit hegemònic a Comissions Obreres. La postura d'Isidor Boix quedà reflectida en un llarg document presentat en el comitè de Barcelona: *El movimiento obrero y el proceso sindical constituyente*, Secretaría del movimiento obrero del comité de Barcelona del PSUC, agost 1975: AHCCOOC, fons PSUC V-2.

sindicat de classe. Aquest era el punt on l'experiència sindical del Baix Llobregat[57] prenia força. La pràctica ocupació del sindicat vertical i la creació d'un instrument com la Intersindical estava, de fet, construint el que més endavant havia de convertir-se en el sindicat unitari. Segons Isidor Boix, el moviment de Comissions Obreres s'havia de preservar com un instrument de coordinació estatal i internacional, però s'havien d'abandonar les altres instàncies perquè havien estat superades àmpliament per la realitat. Una realitat que s'havia vestit de legalitat després de les eleccions sindicals de la primavera de 1975.

El debat va ser llarg –va durar fins als primers mesos de 1976- i, en alguns trams, dolorós. Des del Baix Llobregat, els líders comarcals com ara Juan Ramos insistien en la necessitat d'utilitzar el sindicat vertical com l'eina bàsica d'actuació, ja que els locals de l'OSE s'havien convertit en el punt de trobada dels treballadors. Per aquesta raó, els dirigents del Baix Llobregat consideraven que l'esforç s'havia de concentrar allí on es produïa la unitat natural del treballadors i, en conseqüència, calia fugir dels petits nuclis de poder aïllats de la base, que, segons el seu parer, era allò en què Comissions Obreres s'estava convertint.[58] Segons un altre líder comarcal, Pere Caldas, el sindicat vertical oferia en aquells moments unes possibilitats de serveis que Comissions Obreres no era encara capaç de crear. Les escoles sindicals del Baix Llobregat, per exemple, s'havien convertit en una eina extraordinària capaç de formar els quadres sindicals que el moviment obrer necessitava urgentment[59]. Aquesta postura era resumida per Francisco Ruiz Acevedo de la manera següent: *La batalla a nivel sindical planteada por CCOO significa que si alguien tiene que salir del sindicato no son los obreros, sino los jerarcas verticales.*[60]

La postura contrària va estar encapçalada per José Luis López Bulla, que oposava a aquests arguments la impossibilitat de prescindir de Comissions Obreres perquè eren necessàries per liderar, reflexionar, establir l'estratègia i dirigir el moviment obrer cap a la construcció del sindicat unitari. Per López Bulla era indispensable la coherència del pensament que havia de guiar les accions del moviment en un moment que s'albirava

[57] En aquest cas, també es mostrava a Sabadell com una referència a seguir.
[58] Juan Ramos fa aquestes reflexions en el llibre que Isidor Boix i Manuel Pujadas van publicar en plena polèmica. Isidor Boix i Manuel Pujades, *Conversaciones sindicales con dirigentes obreros*, Barcelona, 1975, Ed. Avance (Popular), pàgs. 70-71.
[59] *Ïbid*, pàg. 71-72
[60] Ignasi Riera i Josep Botella, *El Baix Llobregat. 15 años de luchas obreras*. Barcelona, 1976, Ed. Blume (Leviatán, moviment obrer), pàgs. 55-56.

extraordinàriament decisiu.[61] De fet, en aquesta disputa planava un fantasma que no s'esmentava directament: la divisió sindical. Fins llavors res no semblava amenaçar una cosa tan clara i sentida com la unitat sindical, però en la conjuntura de 1975 hi havia indicis que apuntaven cap a una altra direcció. Els partidaris de potenciar Comissions Obreres valoraven com alguna cosa més que una probabilitat que apareguessin forces que fins llavors havien comptat escassament i que en un context democràtic poguessin reeixir[62]. La postura partidària de reforçar Comissions Obreres sense abandonar la tasca realitzada en el sindicat vertical va ser assumida per bona part de l'estructura de Comissions arreu de Catalunya i de l'Estat, i també -cosa que va esdevenir decisiva per acabar la polèmica- la direcció del PSUC. No es veia que el model del Baix Llobregat es pogués estendre a d'altres indrets i es valorava com una possibilitat real la presència d'altres centrals sindicals. A la comarca hi va haver una gran decepció: *Això es va viure malament, no tant perquè ho imposessin sinó perquè crèiem en la Intersindical perquè havia estat tota la nostra història. [...] Llavors tot anava molt ràpid, era el moment de la transició*.[63]

4.8 Mobilització obrera i canvi polític: 1976-1977

A desgrat d'aquestes disputes, el Baix Llobregat continuava sent una fortalesa del moviment obrer, important no només dins de Catalunya sinó també a l'Estat espanyol. A final de 1975 i principi de 1976 va esdevenir un gran conflicte a l'empresa Laforsa de Cornellà, que es va convertir en la millor mostra de la capacitat i la força del moviment obrer de la comarca i alhora va esdevenir l'exemple de la importància que les mobilitzacions obreres havien adquirit per a l'estabilitat política i social del país.

El conflicte es va iniciar l'11 de novembre de 1975. Laforsa era una empresa del ram del metall, combativa i amb una comissió obrera estable que havia aconseguit millorar les condicions dels treballadors. Un error d'un treballador del tren de laminació va ocasionar una avaria i la ira del cap de la secció, que va decidir d'acomiadar-lo. La plantilla va reaccionar de manera immediata i l'aturada va ser pràcticament total des de l'endemà. L'empresa no va accedir a cap tipus de negociació i va acomiadar 150 treballadors que es van declarar en vaga. La resposta sense fissures de l'empresa va reforçar el sentiment d'injustícia que tenien els treballadors i va afavorir la cohesió

[61] Salvador Roig (pseudònim de José Luis López Bulla), "El paper de les Comissions Obreres en el moment actual". *Nous Horitzons*, dossier moviment obrer, núm. 31 (1r trimestre 1976), pàg. 18.
[62] Pere Llorens (pseudònim de Josep Mª Rodríguez Rovira). "La unitat sindical". *Nous Horitzons*, dossier moviment obrer, núm. 31, (1r trimestre 1976), pàgs. 22-23.
[63] Vicenç París, entrevista 28 de novembre de 1996.

entre els vaguistes, que cada matí es reunien davant de l'empresa. L'experiència en la lluita de la comissió obrera de l'empresa i de la comarca va fer que les accions dels treballadors no quedessin circumscrites només al context de l'empresa, sinó que van iniciar una campanya d'informació arreu de la comarca a través dels mitjans que es tenien a l'abast.[64] Un mes i mig després d'iniciat el conflicte, els treballadors es van tancar a l'església de Santa Maria de Cornellà en un intent de reclamar l'atenció de les autoritats. La pressió augmentà extraordinàriament al carrer en suport dels tancats, les assemblees se succeïen als locals del sindicat vertical i la vaga es va convertir en l'eix de la vida de Cornellà i de la comarca. En una manifestació de suport davant de l'església, un treballador de Soler Almirall de Sant Joan Despí va ser atropellat per una patrulla de la guàrdia urbana que circulava en ziga-zaga per tal d'atemorir els manifestants. La indignació esclatà i l'endemà començaren aturades a moltes empreses de la comarca. Durant dues setmanes, a partir del 16 de gener de 1976, la comarca va restar aturada amb més de cent-seixanta empreses en vaga. Les concentracions massives de treballadors se succeïen[65] i la Intersindical va convocar una gran marxa al Govern Civil. El 22 de gener, uns 22.000 treballadors marxaven pacíficament cap a la ciutat de Barcelona quan, a l'altura del pont d'Esplugues, van ser dispersats per la policia; malgrat això, alguns grups de treballadors van aconseguir l'objectiu d'arribar al Govern Civil. La xifra de vaguistes es calculava en aquells moments en uns 28.000 treballadors i els empresaris de la comarca, alarmats per la situació, van demanar permís a l'OSE per tancar les empreses i allunyar la pressió dels treballadors de les fàbriques i oficines.[66]

Dos dies després de la marxa, el 24 de gener, es van reunir uns 3.000 treballadors en una gran assemblea al camp de futbol d'Esplugues de Llobregat; llavors es començà a veure la possibilitat de retirar-se de la vaga i deixar que aquella capacitat de mobilització, mai no vista fins aleshores, parlés per si mateixa i aconseguís, en un ambient de més tranquil·litat, una sortida per als treballadors de Laforsa. La decisió final es va prendre el 27 de gener en una assemblea comarcal de representants

[64] Repartiment de fulls volants, manifestos, declaracions a les parròquies de l'entorn, cartes al ministre de Treball, al governador civil de Barcelona, al rei, participació en una festa popular del Congrés de Cultura Catalana. Es va filmar també una pel·lícula sobre la vaga, "O todos o ninguno". La presència dels treballadors amb roba de treball als carrers de Cornellà evidenciava el conflicte i despertava la solidaritat de la ciutadania.

[65] El 19 de gener hi va haver una concentració d'uns 9.000 treballadors a la plaça de l'Ajuntament de Cornellà. El 20 de gener 10.000 treballadors marxaven junts en protesta per les sancions que la Siemens havia imposat als treballadors que havien participat en la vaga de solidaritat de Laforsa.

[66] El permís es va demanar el dia anterior a la marxa, el 21 de gener de 1976.

sindicals. En aquell moment l'empresa mantenia dotze acomiadats i la postura dels treballadors era determinant: *¡o todos o ninguno!*. La vaga va continuar a Laforsa, però les negociacions avançaven amb dificultat. El 19 de febrer, una comissió de treballadors de l'empresa aconseguia entrevistar-se amb el governador civil i, finalment, el 20 de febrer s'arribà a un acord a la seu barcelonina del sindicat vertical.[67]

La vaga havia durat dos mesos i mig, havia afavorit una vaga general de dues setmanes de durada i havia enfortit de manera decisiva la Intersindical. Aquest organisme, creat pels mateixos treballadors, havia aconseguit un paper insubstituïble que ni el mateix règim podia obviar.[68] La Intersindical portava les mobilitzacions, coordinava les accions, convocava les assemblees, estava atenta a l'estratègia que s'havia de seguir. S'havia convertit en la representació del moviment obrer de la comarca del Baix Llobregat deixant un paper marginal al sindicat vertical. Fins i tot la patronal, després de l'experiència de la vaga, entenia que el temps de l'OSE havia acabat. El president de la Unió d'Empresaris del Metall de Cornellà i el vocal del Baix Llobregat en el Consell Provincial d'Empresaris consideraven que

> (…) e*l sindicato actual no sirve para nada. Estamos de acuerdo con los obreros: hace falta un sindicato empresarial y uno de obreros, separados, que puedan pactar. Debe haber dos sindicatos separados y preparados, que sepan lo que pueden pedir y conceder y en conexión con la cúspide económica y política*[69].

La mobilització obrera havia trencat la resistència d'una patronal que es negava a perdre els privilegis gaudits durant tant de temps que ja li semblaven inamovibles, havia deixat reduït a la mínima expressió l'enorme aparell burocràtic de l'OSE i, sobretot, havia fet visible el moviment obrer, deixant constància que sense ell no era possible un canvi al país.[70] En aquest sentit, és reveladora la frase que un treballador de Laforsa ens diu respecte a l'acord final: *Bueno, dicen que la llegada del rey por*

[67] Es van acceptar sis sancions amb sis mesos de suspensió de feina i sou i una sanció de tres mesos de suspensió de feina i sou. El final de la vaga va ser saludat amb una gran festa en un poliesportiu del barri d'Almeda de Cornellà i amb un partit de futbol entre treballadors de Siemens i de Laforsa. El dia a dia de la vaga es pot seguir a: *Cuadernos Primero de Mayo* (novembre 1976), núm. 2 i a Esteban Cerdán, Manuel González i Simón Ródenas, O todos o ninguno. La huelga de Laforsa. Cornellà de Llobregat (1975-1976) CURSIVA, Ajuntament de Cornellà de Llobregat, juny 2010.

[68] La comissió, formada pels líders sindicals Juan Ramos, José Cano, Pere Caldas, Emilio Guerrero i Carles Navales, va ser rebuda en plena vaga pel governador civil de Barcelona, el delegat de Treball i el delegat provincial de Sindicats.

[69] *Cuadernos Primero de Mayo,* 1976, pàgs, 9-15.

[70] Enmig de la vaga general, dos ajuntaments, el del Prat de Llobregat i el de Sant Joan Despí, es van pronunciar a favor dels vaguistes demanant noves vies de negociació sindical.

aquí, también supuso la obligación de negociar[71].

Els reis d'Espanya havien vingut en visita oficial a Catalunya i fora de programa havien visitat Cornellà de Llobregat on van rebre els alcaldes de la comarca. El gest dels reis era una mostra clara que sense reconeixement explícit de l'existència i importància del moviment obrer no podia efectuar-se ni cap reforma ni cap canvi del sistema polític i, de fet, reinterpretant la frase del treballador de Laforsa, qui havia aconseguit l'interès de la monarquia per Cornellà era la mobilització obrera, que havia acabat imposant la negociació. Podem dir, doncs, que el conflicte de Laforsa, produït enmig d'una conjuntura política extraordinària -la mort de Franco i la presa de poder del rei-, va esdevenir un símbol de la situació del país. El conflicte d'una sola empresa va ser capaç d'aixecar una comarca sencera que es rebel·là contra l'arbitrarietat de la patronal i contra la submissió de la classe treballadora a l'ordre establert, va ser capaç d'enfrontar-se a les normes d'ordre públic ocupant espais públics, forçà la solidaritat dels consistoris, provocà el dissentiment d'una part de la patronal, posà de manifest la fi del sindicat vertical i aconsellà el rei a desplaçar-se a Cornellà tot reconeixent la importància del conflicte i de la comarca dins del context del moment. D'aquesta manera, la mobilització del Baix Llobregat, amb la conseqüent visita sorpresa dels reis, es converteix en el paradigma de la situació política del país, que inclou el reconeixement d'un nou poder amb el qual s'ha de comptar i l'expressió d'una realitat que no és pot ignorar.[72]

Una altra vaga important que es produí en aquests moments de canvi, va ser la vaga de la Roca de Gavà. Aquest conflicte va tenir dos episodis: el primer, a la primavera de 1976 i el segon, de finals de 1976 fins febrer de 1977. En la primera vaga, el conflicte es va iniciar per un desacord en l'augment salarial produint-se detencions, assemblees i repressió policial. La vaga acabà quan, a principis d'abril, es va pactar un augment salarial que no va satisfer a la major part dels treballadors.

El fet de no haver tancat la vaga de la primavera d'acord amb els interessos dels treballadors va fer que a l'estiu es tornés a reactivar un procés que abocaria de nou a una vaga que és coneguda com "la gran vaga dels 95 dies". Els líders d'aquest

[71] Esteban Cerdán, entrevista, 3 de febrer de 1997.

[72] En aquell moment, Joan Carles de Borbó havia acceptat la continuïtat de Carlos Arias Navarro –fidel al llegat de Franco- com a president del Govern. No va ser fins a l'estiu d'aquell mateix any que va designar per al mateix càrrec Adolfo Suárez, el qual va conduir, empès per les circumstàncies del moment, el procés cap a la democratització del país.

moviment pertanyien a grups fortament radicalitzats, com ara la Lliga Comunista Revolucionària –LCR-, els Grups Obrers Autònoms –GOA- i el Partit Comunista d'Espanya, marxista-leninista -PCE (m-l)- i escassa presència del moviment de Comissions Obreres, o més àmpliament, el moviment que havia representat fins llavors la Intersindical. Aquests grups no eren partidaris de reconèixer les eleccions sindicals convocades per l'OSE[73], per tant la primera mobilització va consistir en escollir delegats de manera autònoma. D'aquest procés en van sortir 43 representants, dels quals 3 havien estat escollits en les últimes eleccions sindicals[74]. Aquest model d'organització assembleària, molt diferent del que s'havia adoptat a la resta de la comarca, no va ser acceptat ni pel Sindicat Vertical ni per l'empresa. El procediment d'assemblees havia donat força suficient als treballadors perquè presentessin 5 delegats per a negociar el conveni. El dia 27 de setembre de 1976 es va fer una jornada d'atur per pressionar a l'empresa per tal que reconegués aquests 5 representants que, finalment, l'empresa acceptà. La plataforma del conveni tenia reivindicacions de caràcter econòmic però també la readmissió dels treballadors acomiadats en anteriors conflictes. En no haver acord, el 28 d'octubre hi va haver una nova aturada, aquesta vegada era per reforçar la negociació. Entre el 8 i el 9 de novembre, l'empresa acomiadà a 25 treballadors i el mateix dia 9, en una assemblea improvisada a l'interior de l'empresa, es va iniciar una vaga indefinida. La direcció va contestar amb una suspensió de feina i sou fins el 14 de novembre. La vaga va ser llarga, 95 dies, i va estar plena d'esdeveniments. Des d'un principi la policia va actuar amb contundència i violència a la qual cosa els treballadors van contestar amb barricades, fones i pedres. La solidaritat econòmica va ser extensa, rebent ajut de treballadors, no només de la comarca, sinó també de l'exterior i de persones reconegudes com ara artistes importants del moment[75]. La violència fou present, també, amb l'aparició de grups d'extrema dreta que arribaren a assaltar les cases d'alguns líders sindicals. La radicalització de la vaga i l'aparició de la violència va fer que no sempre fos entesa per tothom. Les relacions amb el moviment obrer representat per la Intersindical de la comarca van ser tenses. La negació de l'empresa a reconèixer com interlocutors els delegats acomiadats i la conseqüent paralització de les negociacions va fer que líders obrers de la comarca[76] s'oferissin per reprendre les negociacions juntament amb algun treballador no acomiadat. Les tensions del moment

[73] Les últimes van ser les de les Candidatures Unitàries i Democràtiques de 1975.
[74] De fet, n'hi havia més, però van dimitir davant de l'assemblea. Aquests tres es van deixar per cobrir els aspectes legals.
[75] Les dones dels treballadors van tenir una forta implicació en la vaga. També la vaga va rebre el suport de mossèn Celestino Bravo, rector de l'església del Poblado de Roca.
[76] Esteban Cerdán, Miquel Salas i Carles Navales.

va fer que això no fos possible. Enmig d'aquesta situació es va fer el judici pels acomiadats dictant-se, l'1 de febrer de 1977, una sentència que declarava l'acomiadament improcedent. Això no volia dir, però, que els treballadors fossin readmesos perquè la llei permetia la no readmissió dels acomiadats mitjançant una indemnització. Després del resultat del judici, els treballadors de Roca va plantejar-se el fet de tornar a la feina tots units amb l'objectiu clar de que els acomiadats fossin readmesos. Carles Navales, líder de Comissions Obreres de la comarca, tornà a proposar la negociació amb treballadors no acomiadats i en aquesta ocasió, la proposta fou acceptada. El dia 9 de febrer l'empresa va canviar d'estratègia i va retirar el recurs contra la sentència del judici acceptant la readmissió dels treballadors acomiadats si es tornava a la normalitat en 24 hores. La decisió de tornar a la feina va ser presa en una assemblea multitudinària en el polisportiu de Viladecans el 10 de febrer i l'endemà es va tornar a treballar. Una vegada la situació fou normalitzada les negociacions del conveni es van tornar a emprendre aconseguint millores importants, com ara l'augment salarial d'un 29% de mitjana, 4 dies més de vacances i millores a les pagues extraordinàries, les hores nocturnes i les festives.

La vaga de la Roca va cloure un cicle de lluita obrera a la comarca en un context històric complex i imprevisible[77]. La radicalització de la vaga va accentuar una divisió que ja estava en el si del moviment obrer protagonitzat per petits grups que acusaven els altres moviments sindicals de reformistes i pactistes. Malgrat això, la fi de la vaga de la Roca explicita la capacitat del moviment obrer per negociar i aconseguir millores importants i de trencar el monolitisme de l'empresariat i d'un sindicat vertical, pràcticament desaparegut a la comarca.

4.9 Normalització democràtica.

Des d'un punt de vista polític, la situació de principis de 1977 era força delicada. La Llei de Reforma Política aprovada en referèndum en el mes de desembre de 1976 va obrir un camí, encara incert, cap a la legalització de les formacions polítiques. La prova fonamental, però, de que Espanya s'encaminava cap a la democràcia estava en la legalització del Partit Comunista d'Espanya. En la línia del que el president del govern Adolfo Suárez havia dit sobre convertir en legal allò que en el carrer era real, el dissabte sant, 9 d'abril de 1977, es va legalitzar el PCE enmig de fortes tensions. A partir d'aquí es van convocar les primeres eleccions generals democràtiques pel 15 de

[77] En el mes de febrer de 1977 encara no estava clar com aniria el procés reformista del govern ni si comportaria la implantació plena de la democràcia.

juny de d'aquell any.

Aquest context polític va exercir una gran influència en el món sindical. Comissions Obreres, moviment sindical hegemònic del moment, es trobava en un fort debat intern sobre la unitat sindical. L'exemple recent de la creació d'un sindicat unitari a Portugal arran de la revolució dels clavells d'abril de 1974 influïa fortament en aquell debat. A més, l'estratègia sindical de Comissions Obreres dins de l'OSE, que havia debilitat extraordinàriament aquesta institució, afavoria la idea que es podia fundar un sindicat unitari a partir de les ruïnes d'aquell[78].

Per a altres organitzacions sindicals com la UGT, aquest debat no tenia la mateixa incidència perquè la seva estratègia anava dirigida a la refundació d'una de les sigles històriques del sindicalisme espanyol. En el franquisme, la UGT va comptar amb una escassa i reduïda presència a l'interior, llevat en alguns indrets com ara el País Basc o Astúries. A Catalunya, la seva presència era marginal, on les escasses forces eren compartides amb una aïllada FC del PSOE. De fet, la majoria de militants socialistes, no vinculats a aquesta formació política, havien participat en la formació i expansió del moviment sindical de Comissions Obreres. La UGT, però, arrencà a l'any 1975 arran d'un conflicte a la Hispano-Olivetti de Barcelona que es va produir a finals de 1974 i principis de 1975. Això va significar una empenta important que, en termes qualitatius, podia significar una refundació d'aquelles sigles a Catalunya. La seva oposició a l'estratègia de l'entrisme la va apartar de les candidatures unitàries i democràtiques de les eleccions de 1975 en les que van participar nombrosos militants socialistes no vinculats amb la FC del PSOE[79].

Per completar el panorama de les principals forces sindicals en aquells primers anys de transició cal parlar de la USO. Aquest sindicat provenia dels moviments apostòlics obrers, principalment de la JOC (Joventut Obrera Catòlica), que van començar a ser força actius a finals dels anys cinquanta. La Carta Fundacional d'aquest sindicat es publicà en 1961. Aquesta organització sindical conviurà tots aquests anys amb Comissions Obreres i, en moltes ocasions, la seva activitat i participació es confondrà amb aquest moviment sindical. A Catalunya, es crearà formalment la USOC (Unió Sindical Obrera de Catalunya) en 1966.

[78] El Baix Llobregat era el màxim exponent d'aquesta tendència perquè el Sindicat Vertical de la comarca va ser pràcticament ocupat a partir de les eleccions sindicals de 1975.
[79] Ens referim als militants relacionats amb l'MSC (Moviment Socialista de Catalunya), després PSC-C (Partit Socialista de Catalunya-Congrés).

El debat sobre la unitat sindical en el si de Comissions Obreres d'Espanya es va intensificar a l'Assemblea de Barcelona, celebrada clandestinament en el mes de juliol de 1976. Sobre l'assemblea planava la celebració del XXX Congrés de la UGT a Madrid a l'abril de 1976 en el que aquella formació optava clarament per la reactivació del sindicat dintre d'Espanya. En la mateixa línia anava l'Assemblea de Terrassa de la UGT catalana celebrada en el mes de juny del mateix any. La UGT confiava en el pes històric de les sigles del sindicat i en el suport internacional que rebia com a organització sindical de caràcter socialista. Així les coses, la unitat sindical no va acabar de reeixir. D'altra banda, la divisió dels socialistes en la qüestió sindical no s'arranjà fins juliol de 1978 quan es va fundar el PSC[80] i es va decidir que la UGT seria l'opció sindical preferent dels militants socialistes.

Dintre del procés de normalització democràtica, els sindicats van ser legalitzats a l'abril de 1977, dos mesos abans de les primers eleccions democràtiques generals. Uns mesos més tard, principis de 1978, es van realitzar les primeres eleccions sindicals lliures i el resultat a Catalunya va ser el següent: CCOO va obtenir un 56% dels delegats, la UGT, un 21'2% i la USO un modest 3'4%. La resta de delegats estaven repartits en diverses plataformes minoritàries i d'agrupacions d'independents. A partir d'aquí el sindicalisme a Espanya i a Catalunya va prendre un altre caire diferent del moviment obrer que s'havia desenvolupat a Espanya en la dictadura franquista.

4.10 A mode de conclusió: moviment obrer, articulació comarcal i canvi polític

En fer balanç del moviment obrer a la comarca del Baix Llobregat en el període franquista, trobem dos aspectes que cal diferenciar. D'una banda les repercussions del moviment obrer dins la pròpia comarca i, de l'altra, l'aportació que des de la comarca es va fer al mateix moviment obrer i al canvi polític a Catalunya i a Espanya.

Com hem vist, en la primera meitat del segle XX, el Baix Llobregat era una comarca amb un fort component agrícola articulada pel riu que li dóna nom, agrupant un seguit de pobles dispersos que, en les dècades del seixanta i setanta, es van veure desbordats per la massiva immigració que arribava des de tots els indrets del país. El nul interès del règim per les classes socials desafavorides va augmentar negativament l'impacte de la immigració en uns pobles i ciutats que, en alguns casos, van superar el

[80] El PSC va néixer de la fusió de la Federació Catalana del PSOE (FC PSOE), del PSC-C (Partit Socialista de Catalunya-Congrés, antic Moviment Socialista de Catalunya –MSC-) i del PSC-R (Partit Socialista de Catalunya-Reagrupament).

200% en el creixement de la població. El pèssim urbanisme de l'època contribuïa a separar les comunitats per origen dificultant la trobada entre uns i altres. Només el moviment obrer, i després el moviment veïnal i associatiu, van ser capaços de saltar aquestes barreres imposades pel règim i interrelacionar ambdós móns. El moviment obrer, i en concret les característiques que va prendre a la comarca, va agermanar totes dues comunicats en la necessitat de la lluita contra un sistema que oprimia sense distinció de procedència, tot atorgant un sentiment d'identitat comarcal a molts dels que havien arribat d'altres llocs. Un líder sindical de la comarca ho sintetitza així

> *Nosaltres, els de CCOO, manàvem a la comarca, el governador civil era més important que nosaltres, però nosaltres ens relacionàvem amb molta gent. Jo, per exemple, venint de Barcelona, vaig arribar a tenir un sentiment comarcal. A Barcelona no tenia sentiment de pertànyer a cap lloc, però aquí sí que vaig tenir aquest sentiment, perquè creia que jo també l'havia creat aquesta comarca, perquè la comarca ve de molt enllà, però la veritat és que de comarca després del franquisme no n'hi havia. Arran del moviment obrer es va anar estructurant tot això*[81].

D'altra banda, s'ha de considerar que en els últims anys del franquisme, el Baix Llobregat va ser una comarca que va contribuir decisivament a la creixent importància del moviment obrer. Des de la pràctica ocupació del sindicat vertical fins a les àmplies mobilitzacions comarcals, passant per incomptables conflictes d'empresa i de ram, la comarca es va convertir en un model de lluita i d'organització per a d'altres contrades catalanes. Alhora, la capacitat que la Intersindical va demostrar en un moment polític especialment delicat per convertir un conflicte d'empresa i obrer en un conflicte comarcal i de ciutadania, va situar la comarca en el bell mig del canvi polític que s'estava produint en el país.

Sovint es diu que la transició va ser producte de la decisió de les elits polítiques que van decidir que la democràcia era d'interès per a Espanya. Contràriament a això, l'estudi del moviment obrer en general, i en particular el del Baix Llobregat, demostren clarament que en aquesta tesi hi ha un oblit, estudiadament volgut, de la força i la presència del moviment obrer en el context històric en què s'inicia la transició. Sense el moviment creat per Comissions Obreres no es concep la fi del franquisme: la classe treballadora havia aconseguit millorar substancialment les condicions laborals i

[81] Vicenç París, entrevista 28 de novembre de 1996.

econòmiques que només un temps abans haurien semblat impossibles i alhora havia aconseguit, amb l'ocupació dels estrats més baixos del sindicat vertical, de tombar un organisme puntal del règim franquista. Sense aquesta tasca no es pot comprendre la mobilització sindical i social de la fi del franquisme –de la qual el Baix Llobregat va ser, en bona part, responsable–, que mostrà clarament als sectors recalcitrants del règim que no hi havia futur fora de la democràcia.

5. Itinerari el Moviment obrer al Baix Llobregat. Cornellà (1962-1978)

5. 0 Preàmbul

L'itinerari es centra en l'anàlisi de les condicions socials i econòmiques de la classe treballadora en el període franquista i, conseqüentment, en la gestació i consolidació del moviment obrer a la comarca. S'esmenten els aspectes més importants que van caracteritzar les lluites obreres, com ara, la solidaritat de l'Església de base i de la ciutadania, la política d'ocupació del Sindicat Vertical, la preocupació per la formació dels líders sindicals i alguns dels conflictes més emblemàtics de la comarca.

Dels diferents indrets de la ciutat de Cornellà que van tenir relació amb el moviment obrer dels anys seixanta i setanta, s'han escollit aquells que tenen una certa coherència històrica i alhora una proximitat geogràfica per tal de facilitar l'activitat. En alguns punts s'evocaran altres indrets de la ciutat que no es poden visitar. El quadern dels assistents té algunes fotografies i documentació que complementen l'explicació.

Es parteix de l'antiga fàbrica Montesa, perquè allí es va produir una trobada entre els diferents sectors del moviment obrer, socialistes, comunistes i catòlics, que no van tenir cap problema en col·laborar conjuntament convertint-se en impulsors del que després s'anomenaria nou moviment obrer. El recorregut passa per diferents indrets, parròquies, antiga seu del sindicat vertical o en empreses que van portar a terme lluites emblemàtiques, per tal de poder mostrar diferents aspectes rellevants de la lluita obrera a la comarca. Per últim, l'itinerari acaba davant de l'escultura-homenatge a Joan N. García-Nieto perquè considerem aquesta figura cabdal dins del moviment obrer i ciutadà de Cornellà i de la comarca del Baix Llobregat.

5.1 Presentació. Zona d'aparcament davant la parada del trambaix Montesa.

Trobada davant la parada Montesa del Trambaix (Carretera d'Esplugues/Avgda. Sant Ildefons. Punt 1 del mapa). Benvinguda, presentació i explicació del context històric. Fer esment de la situació econòmica , canvis demogràfics i condicions de vida i de

treball de la classe treballadora. Explicar també el marc polític de falta de llibertats i drets sindicals. Esmentar de manera específica el control de la CNS, que no hi ha dret de vaga, de reunió, de manifestació, d'associació i tampoc lliure concertació entre empresaris i treballadors. Comentar quadres de dades estadístiques demogràfiques, de condicions de vida i laborals del quadern dels assistents.

5.2 Primera coordinació del nou moviment obrer. Ubicació de l'antiga empresa Montesa d'Esplugues de Llobregat (punt 2 del mapa).

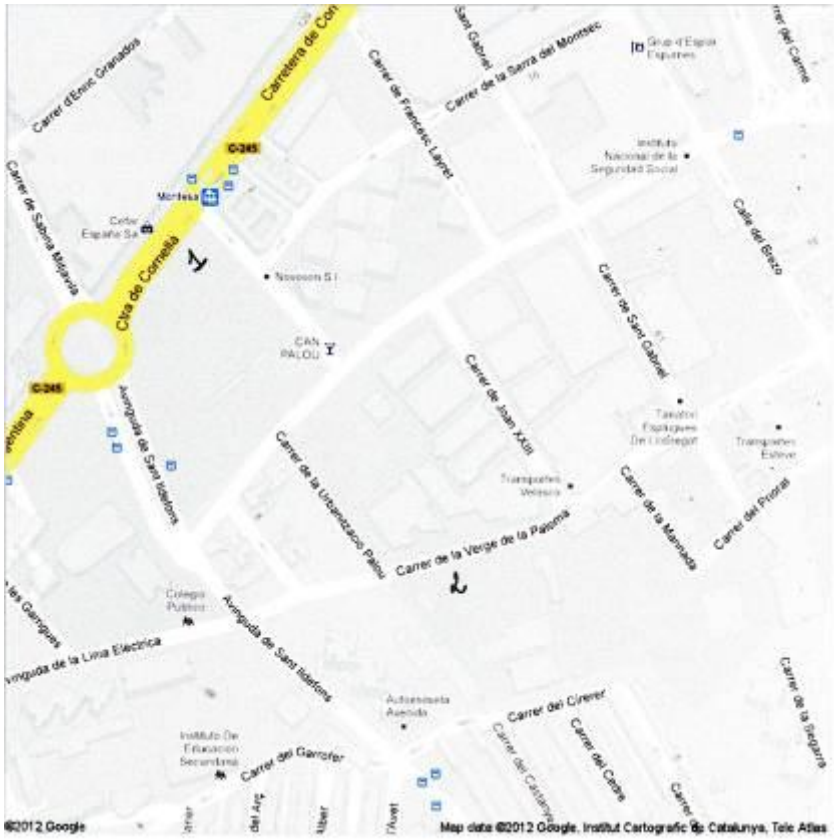

Mostrar les fotografies del quadern dels assistents. Explicar la trobada entre socialistes, comunistes i catòlics en aquesta empresa. La col·laboració entre ells va esdevenir natural malgrat les directrius oficials del Partit Socialista de l'exterior que donava instruccions contràries al treball sindical conjunt amb comunistes i malgrat l'oposició de la jerarquia catòlica. Explicar que anteriorment a la fundació formal de Comissions Obreres ja existien comissions obreres informals que es reunien en bars i que ja havien fet alguna protesta puntual, per exemple a l'any 1958. L'explicació s'acaba en el moment en que Josep Mª Folch proposa anar a reunir-se amb més treballadors de tots els sectors de producció a la

seu central del Sindicat Vertical a la Via Laietana de Barcelona[82].

INFORMACIÓ COMPLEMENTÀRIA

Dades dels treballadors de Montesa que van iniciar el procés:

Josep Pujol: entrà a treballar a la fàbrica en 1951, pertanyia a l'Acció Catòlica Obrera –ACO- i al Moviment Socialista de Catalunya –MSC.

Pere Rica: entrà a treballar a Montesa en 1952 o 1953, pertanyia a La Hermandad Obrera de Acción Católica –HOAC.

Josep Mª Folch: entrà a treballar a l'empresa en1952 i militava en el Partit Socialista Unificat de Catalunya –PSUC.

Testimoni oral de Josep Pujol. Entrevista 26 de febrer de 1997.

> Poc després d'entrar jo va entrar a la fàbrica un amic meu –Josep Mª Folch- (...) quan va entrar a la Montesa vam formar equip. Ell estava al taller i més tard va ser jefe d'equip de rectificadores. Sempre ha treballat molt bé amb els seus companys des de la perspectiva sindical (...) Jo sabia que estava al PSUC i ens teníem total confiança. I ens vam alegrar d'estar junts i vam col·laborar estretament per fer coses (...) Montesa tenia a prop de 500 treballadors (...) Vam lograr que s'anés incorporant gent amb aquest equip sindical, a partir de nosaltres dos (...) Per resoldre els problemes de tota mena que es presentaven, intentaven incorporar el màxim de gent per defensar-los. Hi havia enllaços sindicals per cada grup –tècnics i administratius, qualificats i no qualificats- i nosaltres procuràvem treballar amb tots aquests representants. Els més actius érem nosaltres i també els que proposaven les coses, però també hi havia gent que ho veia clar també i seguia per defensar totes les qüestions (...) que eren les bàsiques i dins del marc legal (...) Encara que nosaltres creiem que el sindicat vertical no servia.

5.3 La solidaritat de l'Església de base. Parròquia Sant Miquel de Cornellà

Començar per la interrogació: Per què hem vingut a una església? Com que el Sindicat Vertical no permet la reunió, l'alternativa és buscar un local on puguin ser acollits. Explicar la formació de Comissions Obreres que culminà a Sant Medir i que acabà en una forta repressió i la fi temporal del moviment de Comissions Obreres. Comentar les reivindicacions dels treballadors a partir del manifest recollit en el quadern dels assistents[83].

[82] Vegis el punt 4.3 de la guia.
[83] Vegis el punt 4.3 de la guia.

En acabar cal explicar el paper de les esglésies dintre de la lluita antifranquista en general i del moviment obrer en particular. Sant Miquel és una representació de les diferents parròquies de la ciutat com ara Sant Jaume d'Almeda i Santa Maria. A les esglésies no només es realitzaven reunions sinó que també servien com a locals de formació. Per exemple l'extensió de l'escola de l'Institut Catòlic d'Estudis Socials de Bacelona –ICESB- arreu de la comarca, concretament en els baixos d'aquesta mateixa parròquia. També es realitzaven tancaments de treballadors i accions solidàries com recollir diners pels treballadors en vaga.

INFORMACIÓ COMPLEMENTÀRIA

Testimoni oral d'Oleguer Bellavista, rector de Sant Jaume d'Almeda. El testimoni dóna la visió des del punt de vista de l'Església. S'ha de dir, però, que aquesta actitud no era la pròpia de la jerarquia que va intentar controlar l'activitat de les parròquies.

> *Al seminari apareix a la classe de dret que ens la feia el doctor Jubany. (...) Miràvem el Concordat com una cosa interessant, però ens ho miràvem una mica des de fora perquè no ens afectava massa. Quan ens va afectar el Concordat (…) és quan estem a les parròquies en que podem tenir autoritat i poder. (…) Llavors va coincidir que al voltant dels anys 60 a la majoria dels que ens havíem dedicat al món obrer, ens van posar de rectors en parròquies obreres, i llavors va ser quan vam recordar el Concordat (…) i quan una persona es perseguida es pot refugiar a l´Església i la policia no pot entrar a detenir ningú. (…) I, clar, jo sóc el rector i per tant jo mano dintre del meu local, i dintre del meu local s'hi reberen als obrers, s'hi reberen els de tal partit, els de tal altre, els de tal grup, i és clar vam començar a fer reunions clandestines dintre dels locals de l´Església, que eren els únics locals a on no es podia detenir a la gent (...) Vam aprofitar el dret d'asil.*[84]

Sant Jaume d'Almeda va ser un dels locals més actius on es van fer moltes reunions de Comissions Obreres.

> *A mi em van venir a veure uns obrers a demanar-me permís per fer reunions a la parròquia. Van venir vàrios (...) Em sembla que era un tal García de la Siemens. Es van començar unes reunions s'anaven fent periòdicament, clandestines evidentment, amb treballadors del Baix Llobregat (...) Allà es van fundar les Comissions Obreres del Baix Llobregat (...) Mentre que als locals de baix hi ha*

[84] Oleguer Bellavista, entrevistes el 28 d'abril i el 12 de desembre de 1997.

havia una reunió clandestina, a dalt feia papers clandestins. Havia d'anar molt d'alerta i prenia la precaució de cremar totes les proves i tots el clixés (...) La gent del barri no sabia que jo feia aquest treball[85]

La policia observa amb desconcert la col·laboració entre comunistes i catòlics. El text següent és una diligència de la policia en desarticular la Comissió Obrera fundacional de Barcelona.

Diligencia extendida en Barcelona y en la VI brigada regional de investigación social, jefatura superior de policia, a las diez horas del dia 20 de febrero de 1965, por el comisario jefe de la misma, Antonio Juan Creix (...) para hacer constar: (...) se tomaron medidas para proceder a la detención y desarticulación de la mentada Comisión Obrera de Cataluña de la cual se tenían referencias y se seguían a sus principales dirigentes al objeto de poder concretar el lugar exacto en el que estuviese ubicada la multicopista con la que se habían hecho las octavillas lanzadas y un boletín informativo cuyo número primero habían publicado. La continua afluencia de estos elementos en locales parroquiales de ésta ciudad dificultaban grandemente la labor de vigilancia de tales individuos que contaban con el benplácito de algunos sacerdotes que no sólo sabían de sus actuaciones, sino que les alentaban presenciando algunas de sus reuniones (...) sujetos comprobados pertenencientes al PC que aprovechándose de las facilidades que tienen los católicos de la JOC y de la ACO en sus distintos centros parroquiales se aprovechaban para las actividades clandestinas (...) Alianza Sindical Obrera (ASO) en la que se decía, estaban encuadrados elermentos de la CNT, UGT y Solidaridad Obrera Cristiana y en la que, aún no se sabe con que motivo figuraban como miembros dirigentes sujetos destacados de la JOC en franca concomitancia con anarcosindicalistas y ugetistas, todos ellos anticatólicos y ateos[86]*.*

[85] Íbid.
[86] José Antonio Díaz, *Luchas internas en Comisiones Obreras. Barcelona 1964-1970*, Ed. Bruguera, Barcelona, 1977, pàg. 77.

5.4 Entrisme. Seu de Comissions Obreres, antiga seu del Sindicat Vertical**.**

Situar-nos davant de les escales de la seu de Comissions Obreres del Baix Llobregat. Aquest edifici es va construir a principis dels anys setanta com a seu del Sindicat Vertical de la comarca.

Explicació: La Central Nacional Sindicalista –CNS- (Organización Sindical Española – OSE, a partir de 1957) no tenia la confiança dels treballadors, quan hi havia eleccions sindicals l'actitud majoritària era no participar o fer-ho com una burla (votar *El Cordobés,* Sofia Loren...). Malgrat això, els comunistes eren partidaris de participar a les eleccions però tenien una repercussió més aviat minsa. Els catòlics, per altra banda, també participaven animats des de les organitzacions apostòliques obreres com ara la JOC (Juventud Obrera Católica), l'ACO (Acció Catòlica Obrera) o l'HOAC (Hermandad Obrera de Acción Católica). A l'any seixanta sis, el règim impulsà una campanya de participació[87] amb el lema *vota al mejor* i arran d'aquesta campanya molts treballadors honestos, inquiets i amb sensibilitat social i amb l'empenta dels companys van presentar-se i van sortir escollits. A partir de l'any 1966 es quan *l'entrisme* comença a prendre tot el seu significat. Aquest terme es refereix a l'estratègia d'entrar en el Sindicat Vertical i ocupar els llocs més baixos –enllaços sindicals i jurats d'empresa- fins algun organisme superior de caràcter local o comarcal, com ara les UTTs (Unió de Tècnics i Treballadors). El moviment de Comissions Obreres s'amplia i s'organitza a partir de la trobada a l'interior del sindicat vertical[88].

Al Baix Llobregat l'entrisme va arribar a tenir un alt grau d'ocupació de càrrecs, com per exemple les UTTs del metall o de la química. Això permetia convocar assemblees, organitzar reunions, fer cursos de formació, establir coordinadores, etc. A les eleccions sindicals de 1975, l'oposició sindical democràtica clandestina va organitzar *Les Candidatures Unitàries i Democràtiques* que van assolir una total representativitat. Aquesta situació de pràctica ocupació del Sindicat Vertical de la comarca, va portar als líders a proposar la creació d'un sindicat obrer unitari a partir d'aquella experiència, cosa que no va reeixir. La pràctica ocupació de l'estructura de l'OSE de la comarca va facilitar la coordinació efectiva a través d'un organisme que s'anomenava La Intersindical formada pels diferents rams de producció i per les diferents localitats de la comarca. La Intersindical es va convertir en la portaveu del moviment obrer,

[87] Vegis el punt 4.4 d'aquesta guia.
[88] Testimoni d'Esteban Cerdán en el punt 4.4 d'aquesta guia.

reconeguda de fet encara que no de manera oficial[89].

Després de l'última vaga general del Baix Llobregat (febrer 1977) ja havia pràcticament desaparegut. A l'octubre de 1976 l'OSE s'havia convertit en l'AISS (Administración Institucional de Servicios Socioprofesionales), organisme que va acabar desapareixent en el mes de juny de 1977 amb la legalització dels sindicats.

5.5 La conflictivitat obrera. Esplanada de la Siemens, Carretera d'Esplugues, davant del monòlit d'homenatge al moviment obrer (enfront seu CCOO).

Aquí s'explicaran tres fets: la vaga de la Siemens de 1962 com a referent mític de la lluita obrera a la comarca, les vagues d'Elsa, Solvay i del metall, juntament amb la vaga general de l'estiu de 1974 i, per últim, la vaga general contra la carestia de vida de desembre de 1974. L'explicació de la vaga de la Siemens es troba en el punt 4.2 de la guia, l'explicació de les vagues d'Elsa, Solvay, metall i vaga general de l'estiu de 1974 es troba en el punt 4.6 de la guia (a més de l'explicació, hi ha el testimoni de José Cano, la citació d'*El estilo sindical* i el quadre del conveni col·lectiu del metall). Pel que fa a la vaga de desembre de 1974 també la trobareu explicada en el punt 4.6.

5. 6 El moviment obrer a l'inici de la transició. La vaga de Laforsa. Parròquia de Santa Maria.

Posar-se davant la porta de l'església de Santa Maria. La raó per la qual s'arriba davant de l'església és pel paper important que va tenir en aquesta vaga. En primer lloc s'ha d'explicar la vaga de Laforsa que es troba en el punt 4.8 de la guia més alguna informació complementària. Després s'aborda el paper del moviment obrer a l'inici de la transició, el qual queda ben reflectit en la vaga de Laforsa i la vaga general que va seguir d'ella. Per a l'explicació cal seguir el punts 4.8 i 4.9 de la guia.

INFORMACIÓ COMPLEMENTÀRIA

La vaga va durar dos mesos i mig i, entre altres coses, va enfortir la Intersindical. Enmig de la vaga general la comissió formada pels líders sindicals, Juan Ramos, José Cano, Pere Caldas, Emilio Guerrero i Carles Navales van ser rebuts pel governador civil de Barcelona, Sánchez Terán, el delegat de Treball i el delegat provincial de sindicats[90]. En l'acte final de negociació en els locals del Sindicat Vertical de la Via Laietana de Barcelona, el delegat comarcal de l'OSE feia d'enllaç entre empresaris i

[89] Vegis el punt 4.8 d'aquesta guia.
[90] Francisco Ruiz Acevedo i d'altres, *El estilo sindical del Baix Llobregat..,* pàg. 211.

treballadors situats en diferents habitacions perquè els empresaris no volien tenir interlocució directa amb els treballadors que veuen al delegat sindical com un "correveidile" sense cap protagonisme.

Una altra anècdota que rebel·la el paper secundari del Sindicat Vertical és la protagonitzada de nou pel mateix delegat sindical que va anar a veure als treballadors tancats a Santa Maria per proposar-los demanar una entrevista al rei per tal de mediar en el conflicte. Els treballadors hi van estar d'acord, sempre que ells mateixos en fossin interlocutors. Evidentment, aquesta proposta no va ser acceptada pel delegat.

COMPARACIÓ CONFLICTIVAT LABORAL A LA PROVÍNCIA DE BARCELONA 1974-1976

CUADRO 21. *Conflictos laborales en Barcelona, 1963-1976*

Año	OSE			MT		
	Núm. de conflictos	Núm. de trabajadores	Horas perdidas	Núm. de conflictos	Núm. de trabajadores	Horas perdidas
1963				158		
1964				52		
1965				45		
1966	16	13 232	125 782	25		
1967	34	14 762	73 350	82	46 004	
1968	54	11 391	58 987	31	9 168	54 271
1969	65	16 060	274 400	36	10 124	41 008
1970	251	72 228	2 367 700	155	39 508	409 454
1971	184	119 332	3 971 700	139	69 440	976 020
1972	221	78 461	1 186 121	135	44 472	238 995
1973	239	167 613	1 738 644	286	147 212	2 185 582
1974	255	199 448	5 588 357	714	258 642	5 487 600
1975	169	116 095	2 494 692	1 353	199 869	2 438 594
1976	399	695 037	19 839 936			
	1968 = 100					
1963				509,68		
1964				167,74		
1965				145,16		
1966	29,63	116,16	213,24	80,65		
1967	62,96	129,59	124,35	264,52	501,79	
1968	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
1969	120,37	140,99	465,19	116,13	110,43	75,56
1970	464,81	634,08	4 013,94	500,00	430,93	754,46
1971	340,74	1 047,60	6 733,18	448,39	757,42	1 798,42
1972	409,26	688,80	2 010,82	435,48	485,08	440,37
1973	442,59	1 471,45	2 947,50	922,58	1 605,72	4 027,16
1974	472,22	1 750,93	9 473,88	2 303,23	2 821,14	10 111,48
1975	312,96	1 019,18	4 229,22	4 364,52	2 180,07	4 493,36
1976	738,89	6 101,63	33 634,42			

FUENTES: OSE, Vicesecretaría de Ordenación Social, *Conflictos laborales*; Delegación Provincial de Sindicatos de Barcelona, *Memoria de Actividades*; Ministerio de Trabajo, *Informe sobre conflictos colectivos de trabajo*. Elaboración propia.

Carme Molinero, Pere Ysàs (1998), *Productores disciplinados y minorías subversivas. Clase obrera y conflictividad laboral en la España franquista,* Siglo Veintiuno de España Editores, Madrid, pàg. 105. L'OSE no recull els conflictes que no siguin estrictament laborals, o, en algun cas, tampoc recull els conflictes discontinus.

5.7 Joan García-Nieto: l'honestedat d'un compromís. Parc de Rosa Sensat

Posar-se davant l'escultura a Joan García-Nieto. L'escultura és de Vaccaro i va ser donada per l'autor a la Fundació Utopia Joan N. García-Nieto, l'any 2003. Va ser instal·lada per l'Ajuntament de la ciutat al Parc Rosa Sensat per retre homenatge a aquesta figura tan important de la història del moviment obrer i de ciutadania de Cornellà i la comarca del Baix Llobregat. L'escultura és d'acer i té 4 m. d'alçada.

INFORMACIÓ COMPLEMENTÀRIA

Biografia de Joan N. García-Nieto

Joan Nepomuceno García-Nieto París, va néixer el 9 de juliol de 1929 a Barcelona, fill d'una família de l'alta burgesia catalana fundadora de la Banca Riva y García. Va morir el 23 de juliol de 1994 a Cornellà mentre celebrava missa a la parròquia Verge del Pilar.

Als quinze anys va entrar a la Companyia de Jesús i passà els seus primers anys en el monestir de Veruela (Saragossa) i en els primers anys cinquanta va donar classes en el col·legi del jesuïtes de Montsió (Mallorca). A la segona meitat dels anys cinquanta va fer estudis de sociologia, economia i sindicalisme a Deusto i, posteriorment, estudià Filosofia a Sant Cugat.

Paral·lelament a aquesta activitat acadèmica treballà com qualsevol obrer en el *Plan Badajoz* i va tenir els primers contactes amb les lluites obreres de Bilbao (Euskalduna, Altos Hornos) i va tenir contactes amb miners de la Camocha a Astúries. També contactà amb militants del PSOE, de la UGT i de la CNT.

Entre 1957 i 1961 estudià Teologia a Dublín o es va ordenar sacerdot. Posteriorment amplià els estudis d'economia i sindicalisme en l'Escola d'Economia i Política de Londres on va tenir una estreta relació amb el Partit Laborista Britànic. Tornà a Barcelona en 1963 i inicià la seva tasca docent a ESADE on va fundar l'IEL (Institut d'Estudis Laborals). Fruit d'aquesta activitat va publicar diversos llibres, gran quantitat d'articles i va pronunciar nombroses conferències sobre qüestions socials, laborals, sindicals i religioses.

En 1965, a petició de militants obreres cristians, es va traslladar al barri de Sant Ildefons de Cornellà on viurà fins el dia de la seva mort. Des del primer moment

col·laborà amb el moviment obrer i ciutadà, creant i impulsant les Comissions Obreres de la comarca, l'organització política de Bandera Roja[91] i l'associació de veïns de Sant Ildefons. A més d'aquesta activitat social, sindical i política, participà i col·laborà activament amb diferents parròquies essent consiliari de grups dels moviments apostòlics obrers com ara l'HOAC, l'ACO i la JOC. Fruit d'aquesta tasca fundà la Comunitat Cristiana de Cornellà. En 1973, Alfons Comín i Joan García-Nieto van fundar Cristians pel Socialisme, referent polític i religiós de gran incidència.

L'any 1968, juntament amb l'Alfons Comín van fer un estudi sobre la joventut treballadora que finalitzà a la Setmana de la Joventut a Cornellà de 1969. Posteriorment es va publicar *Juventud obrera y concienca de clase* que va ser un llibre cabdal per entendre la realitat socials dels joves de l'època. La seva preocupació per l'educació i la formació dels treballadors va fer que s'impartissin, en el seu pis de Sant Ildefons, cursets clandestins sobre qüestions de caràcter polític i sindical. Alhora va fundar, juntament amb Antonio Navarro, l'Escola de Formació Social del Baix Llobregat (delegació de l'ICESB). En el mes de gener de 1969 va ser detingut mentre participava en una reunió amb la vídua d'Emmanuel Mounier[92]. Per aquest motiu va estar empresonat més de quatre mesos a Manresa tot esperant un Consell de Guerra que no arribà mai.

En el període democràtic es va dedicar intensament a la tasca formativa en el món sindical. En els últims anys de la seva vida va dedicar-se a la part més feble de la societat participant en la fundació de Solidaritat contra l'atur, primer, i posteriorment, fundant la Coordinadora contra la Marginació a Cornellà. En 1990, les centrals sindicals Comissions Obreres i UGT del Baix Llobregat, juntament amb els ajuntaments de Cornellà i Sant Feliu, el Consell Comarcal, el centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat i la Diputació de Barcelona crearen Fundació Utopia[93] amb seu a Cornellà de la qual Joan N. García-Nieto en va ser el president. Fundació Utopia centrà la seva activitat en dues línies d'actuació: la reflexió sobre el món del treball i la creació d'un fons documental del moviment obrer, tasca que manté encara avui.

[91] Quan Bandera Roja s'integrà en el PSUC en 1974, Joan García-Nieto s'incorporà a aquest partit.
[92] Filòsof cristià francès conegut per les seves reflexions socials i polítiques des d'una mirada cristiana i humanista.
[93] Després de la mort de Joan N. García-Nieto, la Fundació Utopia passà a denominar-se: Fundació Utopia Joan N. García-Nieto. Estudis Socials del Baix Llobregat.

En 1989 l'Ajuntament de Cornellà li va concedir la medalla d'or de la ciutat. En el seu discurs d'acceptació que va pronunciar a l'església de Santa Maria va dir:

> *Hay cuatro, cinco cosas a las que no he renunciado y no quiero renunciar. En primer lugar, hijo de Catalunya, viviendo en Cornellà durante 25 años, y al mismo tiempo identificado con los que han venido de fuera buscando un hogar, buscando el pan, buscando el trabajo (...) En segundo lugar, no renunciaré a ser un hombre de fe cristiana vivida en el seno de la comunidad de base de Cornellà, de los movimiento de la comarca, de Cristianos por el Socialismo (...) Tampoco renuncio a continuar siendo hijo de San Ignacio, con una Compañía con vocación de frontera, con vocación total de lucha por la justicia (...) Finalmente, ni renuncio ni los que estamos aquí renunciaremos a nuestra militancia sindical, en mi caso en el seno de Comisiones Obreras, en mi caso también, en el seno del Partit Socialista Unificat de Catalunya, pero luchando por una gran pluralidad entre toda la izquierda, entre los hombres y mujeres que queremos un mundo más solidario.*

6. Cronologia

ANYS	BAIX LLOBREGAT	ESPANYA-CATALUNYA
1962	Vaga de la Siemens. Inundacions.	Vagues mineres a Astúries. Maquinista, Macosa i Hispano-Olivetti. Inundacions al Vallès i Barcelonès.
1963	Conflicte Montesa	Creació del TOP (Tribunal d'Ordre Públic). Execució Julián Grimau (PCE)
1964	Octubre: primera reunió de Comissions Obreres a Sant Miquel de Cornellà	Campanya *25 años de paz* Novembre: reunió fundacional de Comissions Obreres a Barcelona
1965	Vaga a Rockwell-Cerdans de Gavà	Expulsió de Dom Aureli Mª Escarré, abat de Montserrat.
1966	Vaga Montesa d'Esplugues de Llobregat	Creació de la USOC (Unió Sindical Obrera de Catalunya). La USO a Espanya es va fundar en 1961. Caputxinada. Creació del SDEUB (Sindicat Democràtic d'Estudiants). Eleccions sindicals. *Entrisme* de l'oposició en el Sindicat Vertical. Desembre: referèndum *Ley Orgánica del Estado.*
1967	Conflicte Rockwell-Cerdans Abril: detenció de 40 treballadors a la parròquia d'Almeda de Cornellà.	El TOP declara il·legals les Comissions Obreres
1968	Conflictes Matacàs, Siemens, Pirelli i Rockwell-Cerdans. Manifestació del 1r de maig al *Rayo amarillo* de Cornellà.	Estat d'excepció al País Basc. Vaga de la SEAT. Fundació de Bandera Roja (BR).

1969	Conflictes a Siemens i Roca Novembre: manifest de la Joventut de Cornellà	Joan Carles I és nomenat successor del General Franco. Gener: estat d'excepció a tot l'estat. Detenció d'Alfons Comín i Joan N. García-Nieto. Desembre: neix la Coordinadora de Forces Polítiques a Catalunya
1970	Conflictes: Pirelli, Fama, Laforsa, Elsa, Papera, Corberó, Fergat, Tornilleria Mata, Soler Almirall, Siemens, Rockwell-Cerdans, Matacàs, Instituts.	Conflicte a Granada, tres morts Desembre: judici de Burgos i Tancament d'intel·lectuals a Montserrat. Conflictes Maquinista, SEAT, Philips i AEG.
1971	Conflictes: Roca, Turbo, Exin, Clausor, Siemens, Laforsa, La Seda Setembre: inundacions.	Conflicte SEAT, mor Antonio Ruíz Villalba. Harry Walker, Maquinista. Octubre: neix l'Assemblea de Catalunya.
1972	Conflictes: Laforsa, Solvay, Fenixbron, Clausor, Soler Almirall, Norma Galindo, La Seda, Pirelli, Fergat, Ermsa, Gallina Blanca, Pianelli, Tornilleria Mata, Elsa, Guix, Instituts, Manifestacions per la canalització del Llobregat	Novembre: concentració de l'Assemblea de Catalunya a Ripoll.
1973	Conflictes de Corberó, Tornilleria Mata, Papelera, Seda, Terlenka, Siemens, Pirelli, Elsa, Solvay.	Desembre: assassinat del President del Govern, Almirall Carrero Blanco. Procés 1001 (contra CCOO). Març: conflicte Tèrmica del Besòs, mor Manuel Fernández Márquez Abril: vagues en solidaritat Tèrmica del Besòs. Maig: Concentració Assemblea de Catalunya a Sant Cugat Octubre: Detenció 113 membres de l'Assemblea de Catalunya
1974	Conflictes: Pirelli, La Seda, Terlenka, Laforsa. Maig: vaga d'Elsa de Cornellà i Solvay de Martorell. Juliol: vaga del metall Juliol: vaga general Desembre, vaga general per la carestia de vida.	Carlos Arias Navarro, president del govern. Execució Salvador Puig Antich. Vaga de la SEAT i d'Hispano Olivetti.
1975	Conflictes: Galletas Solsona, CPC Española, Laboratoris Almirall, Soler Almirall. Novembre: inici de la vaga de Laforsa de Cornellà. Desembre: Clausura del Congrés de Cultura Catalana a Cornellà.	Conflicte Hispano Olivetti: arran d'aquesta vaga neix un nucli de la UGT. Triomf de *Les candidatures unitàries i democràtiques* a les eleccions sindicals. Setembre: Execució de tres membres del FRAP i dos d'ETA. Novembre: Mort de Franco. Joan Carles I, rei d'Espanya. Desembre: Neix el Consell de Forces Polítiques de Catalunya.

1976	Conflictes: Fama, Soler Almirall Gener-Febrer: vaga de la Laforsa de Cornellà i vaga general a la comarca en solidaridat. Febrer-març: vaga de la Roca de Gavà. Setembre: Diada Nacional de Catalunya a Sant Boi de Llobregat.	Visita dels reis a Catalunya. Febrer: manifestacions massives a Barcelona reclamant llibertats democràtiques. Març: Conflicte laboral a Vitoria, 5 morts Març: Coordinación Democrática (*Platajunta*) Abril: XXX Congrés de la UGT a Madrid (tolerat). Juny: Assemblea de la UGT a Terrassa, inici de l'extensió territorial. Juliol: Assemblea de Barcelona de les CCOO d'Espanya (clandestina). Juliol: Suárez, president del govern. Estiu: Marxa per la Llibertat. Setembre: creació de la COS (Coordinadora d'organitzacions sindicals) Desembre: referèndum de la *Ley de Reforma Política*
1977	Conflicte a la Roca de Gavà	Gener: assassinat advocats laboralistes a Madrid, 5 persones mortes Març: desaparició de la COS (Coordinadora d'organitzacions sindicals) Abril: legalització PCE Abril: legalització sindicats Juny: Desaparició del Sindicat Vertical Juny: Eleccions generals Setembre: Gran manifestació a la Diada de Catalunya a Barcelona Octubre: Retorn de Josep Tarradellas. Restabliment de la Generalitat. Octubre: Llei d'Amnistia i Pactes de la Moncloa.
1978		Gener-març: primeres eleccions sindicals democràtiques Desembre: Referèndum Constitució

7. Bibliografia

AA.DD. *Baix Llobregat. El cinturó roig de Barcelona* (2008) Cornellà de Llobregat: Associació per a la memòria històrica i democràtica del Baix Llobregat.

AA.DD. *Joan N. García-Nieto. L'honestedat d'un compromís* (1989). Cornellà de Llobregat: Ajuntament de Cornellà de Llobregat.

ALONSO, Albert, CAMPMANY, Josep, CASASOLA, Jerónimo i MORALES, José Antonio (2008), *La vaga de la Roca (1976-1977), una generació després.* Centre d'Estudis de Gavà.

BALFOUR, Sebastián (1994), *La dictadura, los trabajadores y la ciudad. El movimiento obrero en el área metropolitana de Barcelona (1939-1988)*, València: Alfons el Magnànim.

BALLESTER, David (2003), *El homes sense nom. L'exili i la clandestinitat de la UGT de Catalunya (1939-1976),* Barcelona: Viena edicions.

BELLAVISTA, Oleguer (1977), *Evolució d'un barri obrer: Almeda-Cornellà.* Barcelona: Claret.

BOIX, Isidor i PUJADES, Manuel (1975), *Conversaciones sindicales con dirigentes obreros*, Barcelona: Avance (Popular).

Cuadernos Primero de Mayo (novembre 1976), núm. 2.

CERDÁN, Esteban, GONZÁLEZ, Manuel i RÓDENAS, Simón (2010), *O todos o ninguno. La huelga de Laforsa. Cornellà de Llobregat (1975-1976)* Cornellà de Llobregat: Ajuntament de Cornellà de Llobregat.

CULLA, Joan B. "Del pla d'estabilització a la fi del franquisme, 1959-1975", DE RIQUER, Borja i CULLA, Joan B. (1989), "El franquisme i la transició democràtica 1939-1988". A: Vilar, [dir.], *Història de Catalunya.* Vol. VII, Barcelona: Edicions 62, p. 257-424.

DOMÉNECH, Xavier (2002), *Quan el carrer va deixar de ser seu. Moviment obrer, societat civil i canvi polític. Sabadell (1966-1976)*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

GARCÍA-NIETO, Mª del Carmen, "Les dones i el moviment obrer al Baix Llobregat durant el franquisme", a BORDERÍAS, Cristina (ed.) (2002), *Les dones i la història al Baix Llobregat.* Vol. II, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 101-118.

FERNÁNDEZ, José (2005), *La participación de los católicos en el movimento obrero Barcelona (1946-1978).* Tesis doctoral. Universitat de Barcelona.

GUAITA, Pere (2009), *Per les llibertats i la democràcia. La lluita del moviment associatiu a Cornellà de Llobregat durant el franquisme.* Cornellà de Llobregat: Ajuntament de Cornellà de Llobregat.

LLORENS, Pere (pseudònim de Josep Mª Rodríguez Rovira). "La unitat sindical". *Nous Horitzons*, dossier moviment obrer, núm. 31, (1r trimestre 1976).

MOLINERO, Carme, "El moviment sindical a Catalunya durant la transició", a ARACIL, Rafael i SEGURA, Antoni (ed.) (2001). *Memòria de la Transició a Espanya i Catalunya,* Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona (vol. II. Sindicalisme, gènere i qüestió nacional)

MOLINERO, Carme i YSÀS, Pere. "Comissions Obreres", a GABRIEL, Pere i altres (1989), *Comissions Obreres de Catalunya 1964-1989. Una aportació a la història del moviment obrer.* Barcelona: Empúries, Ceres.

MOLINERO, Carme i YSÀS, Pere (1998), *Productores disciplinados y minorías subversivas. Clase obrera y conflictividad laboral en la España franquista*, Madrid: Siglo veintiuno de España.

MOLINERO, Carme i YSÀS, Pere (2008), *La anatomía del franquismo. De la supervivencia a la agonía, 1945-1977.* Barcelona: Crítica

RIERA, Ignasi i BOTELLA, Josep (1976). *El Baix Llobregat. 15 años de luchas obreras*. Barcelona: Blume (Leviatán, moviment obrer).

ROIG, Salvador (pseudònim de José Luis López Bulla), "El paper de les Comissions Obreres en el moment actual". *Nous Horitzons*, dossier moviment obrer, núm. 31 (1r trimestre 1976).

RUIZ ACEVEDO, Francisco i SALINAS GALLEGO, Pedro (s/d), *El caso Cerdans. La defensa del puesto de trabajo, bajo la dictadura franquista: 1963-1969.* Cornellà de Llobregat: CCOO del Baix Llobregat.

RUIZ ACEVEDO, F.; GARCÍA SÁNCHEZ, A i LIZANO VERGÉS, V. (s/d), El *estilo sindical del Baix Llobregat. El sindicalismo bajo la dictadura franquista: 1960-1976,*

Cornellà de Llobregat: CCOO Baix Llobregat (Comarca activa).

SANTACANA (ed) (2001), *El franquisme al Baix Llobregat.* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montesserat i Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat.

SELLÉS, Elionor (2005), *Moviment Obrer, canvi polític, social i cultural. Comissions Obreres a Catalunya (1964-1978).* Tesi doctoral. Universitat de Barcelona.

TARDA, Joan i CARRIÓN, Pedro (1992), *40 anys d'una ciutat. Cornellà de Llobregat durant el franquisme.* Cornellà de Llobregat: Institut Politècnic Esteve Terradas de Cornellà de Llobregat.

8. Entrevistes

BELLAVISTA**,** Oleguer, Consialiri de la JOC i de l'ACO i rector de la parròquia d'Almeda de Cornellà. Entrevistes el 28 d'abril i el 10 de desembre de 1997.

CANO, José. Treballador de Matacás de Sant Feliu de Llobregat. Entrevista 29 d'octubre de 1996.

CERDÁN, Esteban. Treballador de Laforsa de Cornellà de Llobregat. Entrevista 3 de febrer de 1997.

PARÍS, Vicenç. Treballador de Hounter-Douglas de Sant Feliu de Llobregat. Entrevista 28 de novembre de 1996.

PUJOL, Josep. Treballador de Montesa d'Esplugues de Llobregat. Entrevista 26 de febrer de 1997.

RICA, Pere. Treballador de Montesa d'Esplugues de Llobregat. Entrevista 23 d'abril de 1997.

VALLS, Jaume. Treballador de la construcció de l'Hospitalet de Llobregat. Entrevistes 7 i 14 d'abril de 1997.

9. Fons

Arxiu Històric de Cornellà de Llobregat.

Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat.

Filmoteca de Catalunya.

Fundació Utopia Joan N. García-Nieto. Estudis Socials del Baix Llobregat.